

Tampereen luontokoulu Korento

Kehittämisohjelman

Jenni Skaffari ja
luontokoulu Korennon
kehittämisryhmä

Toukokuu 2012

TIIVISTELMÄ

Jenni Skaffari ja luontokoulu Korennon kehittämisryhmä
Tampereen luontokoulu Korennon kehittämisohjelma

60 sivua
Toukokuu 2012

Tampereen luontokoulu Korenno toteuttaa niin perusopetuksen opetussuunnitelman periaatteita, kuin myös varhaiskasvatussuunnitelman näkökulmia. Luonto – ja ympäristökasvatus otetaan molemmissa vahvasti huomioon, ja luontokoulu tukee toiminnaltaan erinomaisesti käytännönläheisen oppimisen toteuttamista kasvatusalalla.

Luontokoulu Korennon palvelut ovat ansainneet paikkansa yhtenä ympäristökasvatuksen toimijoista Tampereella. Toiminnallinen oppiminen aidoissa oppimisympäristöissä tukee uusienkin opetussuunnitelmien lähtökohtia. Luontokoulutoiminnan vaikuttavuudesta kertovat myös monet eri tutkimukset. Poikkitieteellisyys on yksi luontokoulujen toimintamallin etu.

Luontokoulu Korennon palvelutarjontaa kehitettiin ensimmäisen kerran vuonna 2010, tuolloin tulokset eivät saaneet ansaitsemaansa huomiota, joten luontokoulun kehittämisohjelma päätettiin tehdä uudelleen vuonna 2012. Henkilöstöresurssien heikkenemisen seurauksena, vuonna 2010, tietyistä palveluista piti luopua tai yhdistää tehokkaamman palvelutason säilyttämiseksi lyhyellä tähtämellä.

Verkostoituminen paikallisesti Terälahden koulukiinteistön toimijoiden kanssa antaa luontokoulu Korennon mahdollisuuden kehittää ympäristöpainotteisuuden tukemista muun muassa esi- ja alkuopetuksessa. Alueellisen verkostoitumisen kautta luontokoulu voi toimia asiantuntijaorganisaationa vieden toimintamalleja myös Tampereen ulkopuolelle. Valtakunnallinen yhteistyö Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton, sekä koko LYKE-verkoston kanssa vahvistaa luontokoulu Korennon asemaa vakuuttavana ympäristökasvatustahona.

Tämän kehittämisohjelman eri osa-alueet vahvistavat, että lyhyen tähtäimen tavoitteiden lisäksi tarvitaan tulevaisuuden visioita, jotka mahdollistavat laajemman ympäristökasvatuspalvelun Tampereelle (Pirkanmaalle). Toisen toimipisteen perustaminen Tampereelle tarvitaan tulevaisuudessa, kuten myös Ekopaku - kiertävä luontokouluautopalvelua. Monet strategiat ja ohjelmat, niin alueellisesti kuin valtakunnallisestikin, tukevat luontokoulujen aseman vahvistamista. Näistä esimerkkeinä Kataisen hallitusohjelma (2012) ja Pirkanmaan ympäristöohjelma vuosille 2011–2016.

Asiasanat: Ympäristökasvatus, tutkiva oppiminen, luontokoulutoiminta, oppimisympäristö, tulevaisuuden visiot

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
2	LUONTOKOULUN TOIMINTA-AJATUS	7
	2.1 Ympäristökasvatuksen yleinen edistäminen	8
	2.2 Käytännön työkalu perusopetukseen ja päivähoitoon	11
	2.3 Luontokoulut toteuttavat valtakunnallista opetussuunnitelmaa	15
	2.4 Luontokoulut toteuttavat varhaiskasvatussuunnitelmaa	17
	2.5 Pedagoginen ote	19
	2.5.1 Pedagoginen pätevyys valtakunnan tasolla	19
	2.5.2 Pedagoginen pätevyys Tampereen luontokoulussa	20
	2.6 Luontokoulutoiminnan kehittyminen	21
	2.6.1 Valtakunnallinen kehittyminen	21
	2.6.2 Tampereen luontokoulu (toimintakertomusten pohjalta)	22
3	LUONTOKOULU KORENNON NYKYISET PALVELUT JA NIIDEN SISÄLLÖT	27
	3.1 Luontokouluryhmät kouluille Terälahdessa	27
	3.2 Luontokoulupäivät päivähoitolle Terälahdessa	28
	3.3 Vihreä lippu – tukea kouluille ja päiväkodeille	29
	3.4 Koulun ja päivähoiton kasvatushenkilökunnan tukeminen luonto- ja ympäristökasvatuksessa	30
	3.5 Kummikoulutoimintaa peruskouluille	30
	3.6 Ympäristöagenttitoimintaa kouluille	32
	3.7 Kesäkurssitoimintaa koululaisille	33
	3.8 Avoimet ovet kaikille	34
4	PALVELUIDEN TUOTTAMINEN JATKOSSA	35
	4.1 Luontokoulun kehittämisryhmän seminaaripäivä	35
	4.2 Kasvatusalan ammattilaisille lähetetyn kyselyn tulokset	36
	4.3 Palveluiden tuottaminen jatkossa	40
	4.3.1 Luontokoulupäivä koululuokille	41
	4.3.2 Luontokoulupäivä päivähoiton ryhmille	42
	4.3.3 Edistetään Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelmaa	44
	4.3.4 Tuki päivähoiton ja koulun henkilökunnalle	45
	4.3.5 Kummikoulutoimintaa peruskouluille	46
	4.3.6 Ympäristöagenttitoimintaa peruskouluille	47
	4.3.7 Kesäkurssitoiminta	48
	4.3.8 Avoimien ovien päivät	49
5	TULEVAISUUDEN VISIOT	51
6	YHTEENVETO	54
	LÄHTEET	58

1 JOHDANTO

Tampereen luontokoulu Korennon kehittämisohjelma päätettiin luoda keväällä 2012. Monet lähivuosina tapahtuneet muutokset luontokoulun toimintamuodossa vaativat syvempää tarkastelua. Luontokoululla on ollut vuodesta 2004 lähtien ohjausryhmä/kehittämisryhmä, joka pohtii, yhdessä luontokoulun ympäristökasvattajien kanssa, luontokoulun palveluita sen kannalta mitä kulloinkin olisi hyvä kehittää tai laajentaa. Kasvatusyksiköiden mielipiteet miten luontokoulu voi heitä tukea parhaalla mahdollisella tavalla, tulee kehittämisryhmän eri toimijoiden välityksellä. Luontokoulun tämänhetkiseen kehittämisryhmään kuuluu Pekka Jokela (rehtori, pj.), Jenni Skaffari (ohjaaja), Pia Syri (luokanopettaja), Katri Laihosalo (ympäristösuunnittelija), Tiina Savolainen (lastentarhanopettaja), Pauliina Riihioja (matematiikan ja tietotekniikan lehtori), Pekka Mäntyvaara (biologian ja maantiedon lehtori) sekä Tuija Viitasaari (aluejohtaja).

Kehittämisohjelman tavoitteena on saada luontokoulu Korennon toimintaa kehitettyä niin, että kysyntä kohtaa tarjonnan. Tähän vaaditaan uudenlaista tarkastelua palveluiden tuottamisesta, kuten myös rohkeita päätöksiä tulevaisuudessa, jotta Tampere voi kutsua itseään aidosti ympäristömyönteisyyden kaupungiksi myös kasvatuksen osalta.

Kehittämisohjelma tulisi tavoittaa Tampereen kaupungin päättäjiä, jotta ylemmältä tasolta tuleva tuki huomataan ja otetaan ilolla vastaan kasvatustalouden kentällä. Ympäristökasvatus on kasvava ala, siitä kertoo, että uuteen kesäkuussa 2011 laadittuun hallitusohjelmaan, ympäristökasvatus ja luontokoulut liitettiin mukaan kehittämiskohdaksi.

Luontokoulu Korenno tukee perusopetusta ja päivähoitoa ympäristökasvatuksessa käytännönläheisen ja tutkivan oppimisen periaatteen mukaan, opetussuunnitelmaa toteuttaen. Ympäristökasvatuksen eteenpäin vieminen näillä toiminnallisilla keinoilla auttaa myös toteuttamaan elinikäistä oppimista.

”Ympäristökasvatus on kasvatusta, joka tukee elinikäistä oppimista. Ympäristökasvatuksessa yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toimintatavat muuttuvat kestäväen kehityksen mukaisiksi. Ympäristökasvatuksesta käytetään usein suomen kielessä synonyymina käsitettä kestäväen kehityksen kasvatus (Ympäristökasvatus 2008).”

Luontokouluille ympäri Suomea, on laadittu kriteerit, jotka tulee toteutua perusopetuksen ja päivähoiton tukipalveluna käytettävästä toiminnasta.

Luontokoulukriteerit:

1. Luontokoulu edistää kestäväen kehityksen mukaisten elämäntapojen omaksumista, ympäristövastuullisuutta ja luonnontuntemusta.
2. Luontokoulu on ympäristökasvatuksen toiminta - ja kehittämiskeskus, joka toimii varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tukena opetussuunnitelmien tavoitteiden saavuttamisessa.
3. Luontokoulun tärkeimmät kohderyhmät ovat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen oppilaat, opettajat ja kasvattajat.
4. Luontokoulun toiminta on pysyvää ja koko toiminta-alueeseen kohdistuvaa.
5. Luontokoululla päätoiminen, ammattitaitoinen ja ympäristökasvatukseen perehtynyt henkilökunta.
6. Luontokoulun opetus tapahtuu pääsääntöisesti ulkona luonnossa monipuolisissa oppimisympäristöissä.
7. Luontokouluopetuksessa keskeistä on luonnon toiminta ja ihmisen vaikutus ympäristöönsä.
8. Luontokoulu tarjoaa tietopohjaista ja elämyksellistä toimintaa sekä luodellytykset myönteisille ympäristöasenteille.
9. Luontokoulussa opitaan pääosin käytännön toiminnan kautta, ja opetuksessa huomioidaan erilaiset oppijat.

10. Luontokoulussa vahvistetaan vuorovaikutustaitoja ja lisätään yksilön uskoa omiin osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksiinsa.

11. Luontokouluopetus on eheyttävää ja kokonaisvaltaista.

12. Luontokoulu kerää palautetta toiminnastaan sekä arvioi ja kehittää toimintansa vaikuttavuutta.

Kriteerit hyväksyttiin Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton sääntömääräisessä vuosikokouksessa 7.3.2008 (Luontokoulukriteerit 2010). Kriteerit ilmaisevat laadukkaan toiminnan merkit ympäristökasvatuksen kentällä. Tampereen luontokoulu Korento vastaa näihin.

Tämä kehittämisohjelma lähtee liikkeelle teoriasta luontokoulutoiminnan takana. Miksi luontokoulu on tärkeä, miten sitä parhaiten toteutetaan, entä miten sen kohderyhmät kokevat luontokoulun toiminnan. Kehittämisohjelma vastaa tutkimuskysymyksiin:

Miten luontokoulu Korento voi palvella paremmin Tampereen perusopetusta ja päivähoitoa?

Mitä palveluita luontokoululla tarvitaan?

Millaisessa suhteessa palveluita tarjotaan?

2 LUONTOKOULUN TOIMINTA-AJATUS

Luontokoulu Korento on vuonna 2002 perustettu ympäristökasvatuksen lisäpalvelu perusopetuksen ja päivähoidon tarpeisiin. Henkilökunta on ympäristökasvatuksen asiantuntijoita. Luontokoulu Korennon toimintaperiaate myötäilee valtakunnallista linjaa. Luontokoulujen tavoitteena on tutkivan oppimisen edistäminen ulkona tapahtuvan opetuksen kautta sekä saada kasvattajia ja oppilaita kokemaan käytännönläheisen opetuksen edut. Ympäristöherkkyyden lisääminen on toivottua, sillä se kannustaa vastuullisen elämäntavan toteuttamiseen. Luontokouluissa poikkitieteellisyys on yksi kantava elementti, ja juuri tämä mahdollistaa luontokoulujen tavan toimia perusopetuksen tukipalveluna. (Toivonen ja Venäläinen 2007, 3.)

Luontokoulun ydintehtävä on olla tukipalvelu perusopetuksen ja päivähoidon tarjoten asiantuntevaa ja pedagogisesti pätevää ympäristökasvatusta. Luontokoulu Korennon kehittämisryhmän tavoitteena on pohtia miten saada opetussuunnitelmat ja varhaiskasvatussuunnitelmat kytkettyä entistä paremmin luontokoulun palveluihin. (Kehittämisryhmä 25.11.2011.)

Tampereen luontokoulun tavoite on järjestää lapsille ja nuorille elämyksellisiä päiviä luonnossa ja luonnon tutkimisen parissa. Koulun tavoitteena on toimia kestävän kehityksen edistämiseksi ja opettaa lapsia ja nuoria huomaamaan oman toimintansa vaikutuksia ympäristöön. Koulu tukee päiväkotien ja koulujen luonto- ja ympäristökasvatusta: luontokoulussa käsitellään samoja opetussuunnitelmaan sisältyviä asioita kuin koulussa, mutta lähestymistapa on elämyksellinen ja toiminnallinen. Jotta ihminen toimisi kestävästi, pelkkä tieto ei riitä, vaan ihmisen tulee arvostaa luontoa, ja hänen asenteensa ympäristöasioiden hoitoon tulee olla myönteinen. Luontokoulu edistää tällaista ympäristömyönteisyyttä.

Tampereen luontokoulu toteuttaa ”Kaikem paree Tampere” -kaupunkistrategian arvoja. Se pyrkii turvaamaan ympäristön hyvän tilan kasvattamalla ympäristöä ja luontoa kunnioittavia kansalaisia. Luontokoulu kehittää uusia aloitteita ja toimintatapoja, tekee laajasti yhteistyötä ja kuuntelee asiakkaiden toiveita

Aalborgin sopimuksen periaatteita seuraten luontokoululla on ainutlaatuinen tilaisuus koulutuksella ja valistuksella muuttaa yksilön käyttäytymistä kestävän kehityksen suuntaan. Luontokoulu Korento toteuttaa osaltaan hallitusohjelmaan pohjautuvaa tavoitetta kehittää ympäristökasvatusta ja luontokoulu-opetusta, kuten myös päivähoidon ja perusopetuksen tuotantostrategiaa 2010–2016 kestävän kehityksen sekä uusien oppimisympäristöjen käytön edistämisestä. Luontokoulu Korento edistää ympäristömyönteisyyttä ja toimii tamperelaisten tärkeänä kestävän kehityksen rakennuskivenä. Jotta ihminen toimisi kestävästi, pelkkä tieto ei riitä, vaan ihmisen tulee arvostaa luontoa, ja hänen asenteensa ympäristöasioiden hoitoon tulee olla myönteinen.

2.1 Ympäristökasvatuksen yleinen edistäminen

Tulevaisuudessa kasvattajille tulee olemaan haastavaa perehtyä jatkuvasti muuttuvaan maailmaan ympäristön tilan heikkenemisen sekä ilmastonmuutoksen näkökulmasta. Myös luonnosta vieraantumisen voi vaikeuttaa eri asioiden syy-seuraussuhteiden ymmärtämistä. Kestävä elämä ja talous saavutetaan kun ympäristökin voi hyvin. Olemme kaikki vastuussa kestävästä tulevaisuudesta, joten myös sen mahdollistaminen on kaikkien toimijoiden toimenkuvana, erityisesti yhteistyön kautta. Kasvatus ja koulutus voivat viedä parhaalla mahdollisella tavalla kestävä elämäntapaa eteenpäin. Oikeanlainen toimintakulttuuri mahdollistaa tämän tavoitteen saavuttamisen. Oppimisympäristöjen monipuolinen käyttö ja uusien kasvatustavoitteiden saavuttaminen vaativat erityisosaamista muuttuvassa koulumaailmassa. Lasten ja nuorten tukeminen kansalaisyhteiskunnan jäseniksi voidaan toteuttaa osallistavan kasvatuksen avulla. Toiminnallinen oppiminen tukee tätä tavoitetta. (LYKE-verkoston vihkonen 2012 sekä Loukola 2007, 6.)

Luontokouluissa käytetään monipuolisia oppimisympäristöjä opettavan asian havainnollistamiseksi. Aistien käyttö sekä tarinat, sadut ja tietty punainen lanka ohjaavat hyvään oppimiskokemukseen. Kasvattajille toteutettavat koulutukset

painottavat arvopohjan vahvistamiseen sekä uusien toimintamallien käyttöön ja kehittämiseen. (Toivonen ja Venäläinen 2007, 3.)

Toisinaan Tampereen luontokoulu on mukana muiden Tampereen ympäristökasvatuksen toimijoiden joukossa yhtenä asiantuntijana tekemässä lausuntoja, joilla pyritään viemään ympäristökasvatusta eteenpäin hallinnon tasolla. Tämä vaatii valmisteluja ja pysymistä ajan tasalla ympäristökasvatukseen liittyvissä asioissa kuten myös perusopetuksessa tapahtuvissa muutoksissa.

Yleisen ympäristökasvatuksen asiantunteva edistäminen vaatii yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Luontokoulu on mukana myös valtakunnallisesti tärkeissä yhteistyöryhmissä, kuten esimerkiksi Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto, LYKE - verkosto (Luonto- ja Ympäristökasvatusta sekä KEstävään elämään tähtäävää kasvatusta tukevien verkosto) ja Pirkanmaan ympäristökasvatuksen yhteistyöryhmä (PYY). LYKE-verkosto toimii hyvänä yhteistyötahona valtakunnallisesti.

”LYKE -verkosto tarjoaa kaikille Suomen päiväkodeille, kouluille ja nuorten kanssa työtä tekeville tahoille tukea toiminnallisista menetelmistä teeman mukaisessa ympäristössä tapahtuvaan elämykselliseen oppimiseen liittyen luonto- ympäristö- ja kestävän elämäntavan kasvatukseen.

Verkoston jäsenet auttavat luonto- ja ympäristökasvatustyössä sekä osallistavassa kestävän elämäntavan kasvatuksessa järjestämällä toimintapäiviä päiväkotij- ja koululaisryhmille, koulutusta henkilökunnalle ja opettajille, sekä neuvontaa esimerkiksi Vihreä Lippu -osallistujille. Verkosto on kaksikielinen.

Verkoston tavoitteena on

- edistää kestäviä elämäntapoja, ympäristövastuullisuutta ja luonnontuntemusta päiväkodeissa, kouluissa ja nuorisotyössä
- tukea lasten ja nuorten kasvamista kansalaisyhteiskunnan jäseneksi osallistavan kasvatuksen kautta
- tukea ulkona tai teeman mukaisessa oppimisympäristöissä tapahtuvaa opetusta ja toiminnallista oppimista
- toimia verkoston jäsenten kontaktina viranomaisiin ja päättäjiin

- tarjota tukea päättäjille ja viranomaisille verkoston asiantuntemuksen alueella
- etsiä resursseja verkoston toiminnan ja ympäristökasvatuksen edistämiseksi
- antaa lausuntoja verkoston toimialaan liittyvissä asioissa
- tehdä aloitteita ja esityksiä viranomaisille ja yhteisöille
- järjestää verkoston yhteisiä tapaamisia ja koulutuksia
- edistää ja harjoittaa tutkimus-, tiedotus- ja julkaisutoimintaa
- luoda ja ylläpitää yhteistyötä yliopistojen opetus- ja tutkimustoimintaan (harjoittelupaikat ja opinnäytetyöt)
- luoda ja ylläpitää kansainvälisiä yhteyksiä (LYKE-verkoston suunnitelma 2011.)”

Luontokoulut palvelevat erityisesti tämänhetkisen opetussuunnitelman aihekokonaisuuksia. Eri kouluoppiaineiden integrointi luontokouluopetukseen on myös luontokoulutoiminnan etu ja jota kannattaa edistää. Poikkitieteellisyyden korostaminen on etualalla luontokouluopetuksessa. Aihekokonaisuuksien (Ihmisenä kasvaminen, kulttuuri-identiteetti ja kansainvälisyys, viestintä ja mediataidot, osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys, vastuu ympäristöstä, hyvinvoinnista ja kestävästä tulevaisuudesta sekä ihminen ja teknologia) sisällöt ja tavoitteet sulautetaan moneen oppiaineeseen (Opetussuunnitelma 2004, 36–43). Aihekokonaisuudet eheyttävät muita oppiaineita. Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksien toteuttaminen on velvoittavaa. Yhtäläillä Suomi on mukana monessa kansainvälisessä strategiassa, joiden mukaan kestävää kehitystä tulee edistää myös kasvatuksen kautta.

Luontokoulu Korennon merkitystä Pirkanmaan ympäristökasvatuskentällä ei pidä vähätellä. Pirkanmaan ympäristöohjelma vuosille 2011–2016 ottaa luontokoulut yhdeksi strategisten tavoitteiden pääkohdaksi. Strategisten tavoitteiden numero yksi mukaan ympäristökasvatusta tulisi integroida vielä enemmän perusopetuksen ja päivähoiton piiriin, niiden perustehtäviä tukevaksi osaksi. Tämä tapahtuu muun muassa luontokoulujen toimintaa tukemalla. Ympäristökasvatus sisältää elinikäisen oppimisen mallin, joten siksi se on hyvä olla lähtökohtana myös lasten elämässä. Ympäristöohjelman strategiaa toteutetaan muun muassa mahdollistamalla pirkanmaalaisille kouluille ja päiväkodeille pääsy luontokouluun ja sen palveluiden pariin. Toinen toimenpide kannustaa perusopetusta ja päivähoitoa käyttämään kenttätutkimuksia toteuttavien toimijoi-

den palveluita, kuten myös uusien oppimisympäristöjen tarjoamia edellytyksiä. Toimenpide kolme määrää kestävän kehityksen (KEKE) suunnitelmat käyttöön kaikissa Pirkanmaan kasvatusyksiköissä. (Ympäristöohjelma 2011, 27–28.) Tampereen luontokoulu on toiminut Tampereella niiden saattamisessa käytäntöön jo nyt lukuvuonna 2011–2012.

Luontokoulujen toimintamalli perustuu myös yleisiin ympäristökasvatuksen malleihin, kuten esimerkiksi Palmerin puumalliin tai Hungerfordin ja Volkin ympäristövastuullisuuden malliin. Hungerford ja Volk (1990) luottavat ympäristövastuullisuuden saavuttamisessa vaikuttavan eniten se miten ihminen tuntee voimaantuvansa tiedoista, joita saa ja kokee. Tiedon tulee päästä syvemmälle tasolle, jotta voimaantuminen ja usko vaikutusmahdollisuuksiin toteutuu. Myönteisillä ympäristökokemuksilla voidaan luoda ympäristöherkkyyden syntyminen, jolloin voimaantuminen on vain seuraava aste. (Teoriat 2008.)

Palmerin (1998) puumalli perustuu siihen lähtökohtaan, että hyvä ympäristökasvatus tapahtuu kun ensin opitaan ympäristössä, sitten opitaan ympäristöstä ja vielä toimintaan ympäristön puolesta. Oppiminen ympäristössä tapahtuu esimerkiksi eri aistein kokemisen ja havainnoimisen kautta. (Palmerin puu 2008.)

Opetussuunnitelmallisten tavoitteiden (lisää alaluvussa 2.3) lisäksi ulkona oppimiseen liittyy terveyttä vahvistavia tekijöitä. Niin metsässä oleskelu (mm. Li 2010 sekä Barton & Pretty 2010) kuin maaperän (Nicholson 2010) kanssa kosketuksissa oleminen tuovat ihmiselle immuniteettia monia sairauksia vastaan, mikä on bakteriologisesti ja lääketieteellisesti todistettu. Ulkona oppiminen on asia, johon kannattaa jatkossakin kiinnittää huomiota menetelmänä kun puhutaan lasten ja nuorten hyvinvoinnista koulussa ja päiväkodissa.

2.2 Käytännön työkalu perusopetukseen ja päivähoitoon

Valtakunnallisesti luontokoulut ja ympäristökasvatus on huomattu hallitusohjelmassa asti. Hallitusohjelma (22.6.2011) mahdollistaa luontokoulujen kehittämisen ja aseman vahvistamisen.

- ”Nuorisopalvelut turvataan lähipalveluna koko maassa huomioiden kieli- laki, integroidulla ja kohdennetulla nuorisotyöllä tuetaan kotoutumista. Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta ja luontokouluja kehitetään. Kehitetään lasten ja nuorten kuulemista sekä osallistumismahdollisuuksia oman lähiympäristönsä suunnitteluun sekä ympäristöpolitiikan päätöksentekoon (Hallitusohjelma 2012, 37)”. Sekä
- ”Lasten ja nuorten ympäristökasvatusta sekä luonto- ja ympäristökoulujen asemaa vahvistetaan. Kehitetään lasten ja nuorten kuulemista ja osallistumismahdollisuuksia oman lähiympäristönsä suunnitteluun sekä ympäristöpolitiikan päätöksentekoon (Hallitusohjelma 2012, 68)”.

Luontokoulujen aseman vahvistaminen luo paremmat keinot luonto- ja ympäristökasvatustyön toteuttamisen päivähoidon ja koulun arjessa. Valtakunnallinen opetussuunnitelman mukaan (alaluku 2.3) luontokoulut voivat edesauttaa erityisesti kestävän elämäntavan omaksumista sekä erilaisten syy-seuraussuhteiden ymmärtämisen saavuttamisessa. Kasvatusyksiköiden arjen käytäntöjen muuttaminen ympäristölle kestävämmäksi on myös yksi luontokoulujen ammattialan tavoite.

”Opetussuunnitelmien perusteiden mukaan päämääränä on

- lisätä ymmärrystä ihmisen hyvinvoinnin, talouden ekotehokkuuden ja ympäristönsuojelun välisestä yhteydestä
- lisätä ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä, erilaisista kulttuureista, ihmisryhmien välisen luottamuksen edellytyksistä ja oikeudenmukaisuudesta sekä kehittää valmiuksia kulttuurien väliseen ja kansainväliseen vuorovaikutukseen
- lisätä valmiuksia havaita muutoksia luonnossa, yhteiskunnassa ja ihmisen hyvinvoinnissa ja selvittää niiden syitä ja seurauksia sekä omassa elinympäristössä että globaalilla tasolla
- saada aikaan muutoksia arkikäytännöissä ja sitoutumista kestäväan elämäntapaan
- lisätä valmiuksia ja motivaatiota osallistumiseen ja vaikuttamiseen kansalaisyhteisönä sekä työyhteisön ja muiden yhteisöjen jäsenenä
- tuottaa koulutusaloittain ammatillista osaamista, joka luo edellytyksiä kunkin tuotannonalan muuttamiselle kestävämmäksi.” (Loukola 2007, 7)

Luontokoulu tukee uusien oppimisympäristöjen luomista. ”Oppiminen on kasvamista yhteisöllisyyteen”, kuten Oppisen Sillat - kirjan laatijat toteavat (Kumpulainen et al. 2010, 13). Yhdessä tekeminen luo pohjaa, jonka kautta yhteisö vahvistuu. Sen avulla voidaan saada aikaan yhteisiä, kaikille tuttuja, käsitteitä, työvälineitä tai käytäntöjä (Kumpulainen et al. 2010, 13). Tästä syystä erilaiset oppimisympäristöissä tapahtuva oppiminen lisää luokkien yhteisöllisyyttä. Koulujen haasteena voi olla opetettavan tiedon eriytyminen todellisesta käytännön maailmasta. Koulun tulee pysyä mukana muuttuvan yhteiskunnan eri osaluilla ja sen vaatimilla kentillä. Kaikella tällä on merkityksensä oppilaiden kasvamisessa yhteisön jäseniksi ja kokonaisuuksien ymmärtäjiksi. Samalla heidän tulisi oppia paremmin oppimiensa asioiden yhteys omaan elämään. (Kumpulainen et al. 2010, 14.)

Eri oppimisympäristöjen kasvatukselliset reunaehdot on määritelty. Oppimisympäristöjen tulisi vahvistaa syvällisempää ja monipuolisempaa taustaa ymmärrykselle siitä ilmiöstä, joka kulloinkin on oppimisen kohteena. Ilmiön todellinen ymmärtäminen sisältää tiettyjä taitoja, tietoa, asenteita ja arvoja. (Kumpulainen et al. 2010, 16.) Monipuolisten oppimisympäristöjen kehittäminen on menetelmä luoda parempia oppimisedellytyksiä erilaisille oppijoille. Luonnossa liikkuminen ja ulkona opiskelu vahvistavat lasten ja nuorten luontosuhdetta. Kestävään elämäntapaan kasvaminen tapahtuu koko koulun toimintakulttuurin ja sen henkilökunnan muovautumisen kautta. (Perusopetus 2010:1, 51.)

Osallistava pedagogiikka tarjoaa mahdollisuuden edistää lasten ja nuorten aktiivista ajattelukykyä ja toimijuutta. Lapset ja nuoret toimijoina tarkoittaa, että lapset ja nuoret ovat mukana toimimassa kuten myös osallistumassa erilaisiin osaluksiin. (Kumpulainen et al. 2010, 29.) Oppimisympäristöjen monipuolisella käytöllä voidaan lisätä lasten ja nuorten toimijuutta. Ulkona oppiminen luo mahdollisuuksia erilaiselle vuorovaikutus- ja tilannekohtaisuudelle, jotka eivät luokkatilassa helposti toteutuisi. Luokkatilan ulkopuolella oppilailla on mahdollisuus tuoda esiin tietämys, joka ei aina luokkahuoneessa nouse esille. (Kumpulainen et al. 2010, 32.)

Opettajakeskeisyys voi aiheuttaa sen, että oppilaat itse jättävät keskustelut lyhyiksi ja melko sisällöttömiksi, koska oppilaat olettavat opettajalta tulleeseen

kysymykseen olevan vain yksi vastaus, ja kaikki odottavat vastausvuoroaan. Näin oppilaat käyttävät helposti vain valmiin tiedon muistamista hyväkseen ilman asian pohtimista. Tämänlaisen opetustavan lisäksi kouluissa tarvitaan vuorovaikutusta, joka lisää oppilaiden aloitteellisuutta ja toimijuutta. Osallistumiseen vaikuttaa esimerkiksi se millaisessa tilassa oppilaat opiskelevat, voivatko he liikkua, puhua keskenään, nähdä toisensa kasvokkain ja niin edelleen. Aloitteellisuuteen vaikuttaa yhtä lailla mitä työtapoja käytetään tai millaiset oppimiskäytännöt ovat. Näiden tapojen onnistuminen auttaa oppilaita kohti tutkivaa oppimista eli heillä on mahdollisuus osallistua käsiteltävien ongelmien määrittelyyn ja ratkaisuun. (Kumpulainen et al. 2010, 51.) Luontokoulussa lapsille ja nuorille annetaan malli tutkia ja ratkaista tehtäviä itse erilaisten tutkimusvälineiden avulla, kuten myös itse etsien.

Tutkiva oppiminen käsitteenä antaa opettajille mahdollisuuden toimia oppimisympäristöjen luovan työn tekijöinä. Opettajien tulisi auttaa oppilaita tekemään kysymyksiä, ratkaisemaan ongelmia tai ymmärtämään syy-seuraussuhteita. Tämä toisi syvempää tietoa ja oppia erilaisiin kouluaineisiin. (Hakkarainen, Lonka ja Lipponen 2000, 266.) Uudet opetuskäsitykset voivat olla hankala asettaa vielä ”vanhaan” koulumalliin, mutta jotta tutkiva oppiminen saadaan toimimaan oikeasti, se vaatii opettajalta uudenlaista pedagogista ajattelua. Opettaja on enemmän ohjaajana, joka tukee oppilaiden omaa, yhteisesti tehtyä tutkimustapaa ilman, että suoraan ratkaisee heille ongelmia. Tutkivan oppimisen sisäistäminen voi olla haaste opettajille, sillä se voi vaatia tietyn osa-alueen oman tiedon vahvistamista paljon sekä oppimisympäristöjen laajaa sitouttamista toisiinsa. Siksi Hakkarainen, Lonka ja Lipponen (2000) ehdottavat, että uusien oppimisympäristöjen luomisessa ja tutkivan oppimisen kehittämisessä olisi hyvä olla tiiviissä yhteistyössä eri alojen asiantuntijoihin. (Hakkarainen, Lonka ja Lipponen 2000, 268.) Luontokoulut voivat toimia tässä hyvänä linkkinä tutkivan oppimisen asiantuntijoina ja koulujen välillä.

2.3 Luontokoulut toteuttavat valtakunnallista opetussuunnitelmaa

Opetussuunnitelman asettamat vaatimukset ovat myös luontokoulujen toiminnan taustalla. Opetussuunnitelman eri osien hallinta sekä ajankohtaisen tieteellisen tiedon omaksuminen kuuluvat luontokoulutyöntekijöiden arkeen. Luontokouluissa tarjottavat ohjelmapaketit tulisivat perustua opetussuunnitelman eri osa-alueisiin. (Luontokoulut 2010.)

Luontokoulu Korenossa ohjelmapaketit ovat luotu silmällä pitäen sitä, että opettajat voivat halutessaan integroida niitä useisiin oman koulun oppiaineeseen. Varsinkin kummikoulutoiminnassa opetusmenetelmät ja -välineet on suhteellisen helppoja sovittaa omaan kouluympäristöön. Luontokoulujen ohjelmapaketit on luotu niin, että ne palvelevat opetussuunnitelmaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmäselvityksen 2010:1 mukaan uuteen, vuonna 2016 voimaan tulevaan opetussuunnitelmaan toivotaan enemmän opetusmenetelmien vahvistamista oppisisältöjen sijaan. Näin oppimisprosessin paranisi. Muun muassa tiedon käsittelyn omaksuminen ja löydetyn tiedon ymmärtäminen nousevat esille kokemuksellisuuden ja toiminnallisuuden kautta. Oppilaiden yhteyttä omaan todellisuuteen tulee kehittää. (Perusopetus 2010:1, 51, myös Kumpulainen et al. 2010, 14.)

Uuden opetussuunnitelman tulee jatkossa eri oppiainekokonaisuuksien (Ympäristö, luonnontieto ja teknologia) avulla mahdollistaa oppilaille luontosuhteen ja kestävän tulevaisuuden ymmärtämisen. Tarvitaan erilaisia tietoja, asenteita ja taitoja, jotta näihin oppiainekokonaisuuksien tavoitteisiin päästään. Tärkeimpiin tavoitteisiin nostetaan ajattelun ja vuorovaikutuksen taidot sekä osallistumisen ja vaikuttamisen toiminnan kehittyminen. Työryhmä korostaisi kokeellisia, tutkimuksellisia ja toiminnallisia työtapoja. (Perusopetus 2010:1, 129.)

Eryteisesti alakoulujen opetussuunnitelman mukaan ympäristö- ja luonnontieto aihekokonaisuuden mukaan oppilaiden tulisi oppia tuntemaan oman lähiympäristönsä, sen luonnon sekä rakennetun ympäristön sekä erilaisia luonnonilmiöitä. Opetuksen lähtökohtana tulisi olla tutkiva lähestymistapa, sillä sen kautta voidaan samalla parantaa oppilaan havainnointi ja päättelytaitoja. Luovan toi-

minnan, kuten myös kokemuksellisen ja elämyksellisen opetuksen kautta oppilaalle kehittyy myönteinen ympäristö- ja luontosuhde. (Perusopetus 2010:1, 131.)

Biologian opetuksesta sanotaan opetussuunnitelmassa, että oppilaiden tulisi sen kautta huomioida ihmisen ja muun luonnon välisiä syy-seuraussuhteita (vuorovaikutussuhteita) sekä ymmärtää ihmisen vastuu luonnon monimuotoisuuden suojelussa. Oppilaiden ympäristöherkkyyttä sekä ympäristötietoisuutta parannetaan myönteisen ja elämyksellisen, opetuksen kautta. Päämääränä koko biologian opetuksessa on kestävään tulevaisuuteen kasvattaminen. (Perusopetus 2010:1, 131.) Tämän kokonaisuuden ymmärtäminen on pitkäaikainen prosessi, mutta luontokoulut voivat olla osaltaan luomassa mahdollisuuksia erilaisille oppilaille saavuttaa tämä ymmärrys havainnollistavan oppimisen kautta. Työryhmän mukaan ymmärrys ja halu vaalia luonnon monimuotoisuutta lisäävät myös oppilaan oman elämän hallinnan taitoja sekä parantaa niin henkistä kuin fyysistäkin hyvinvointia (Perusopetus 2010:1, 131).

Maantiedon aineen opetussuunnitelmahuomioiden kautta luontokoulut voivat omalta osaltaan olla tukena kouluille eri näkökulmissa. Erityisesti ihmisen ja ympäristön vuorovaikutusten ymmärtäminen niin paikallisella kuin globaalillakin tasolla otetaan usein luontokouluohjelmissa huomioon. Maantieto, kuten myös biologiankin opetus, käsittelevät integroivasti kompleksisia ilmiöitä, kuten ilmastomuutosta opetuksessa. Myös maantiedon opetuksessa kannustetaan erilaisien oppimisympäristöjen käyttöön laajasti. (Perusopetus 2010:1, 131.) Työryhmän selvitysten mukaan oppikirjoista ei saada tarpeeksi vahvistusta luonnontieteelliseen ajatteluun. Parempia tuloksia saavutetaan kun oppimateriaaleja ja oppivälineitä sovelletaan sopivammaksi kyseisen asian käytännönläheiseen opiskeluun. Useissa maissa tehdyt tutkimukset osoittavat, että opiskelumotivaatiota voi lisätä se, että oppilailla on mahdollisuus oppia erilaisissa oppimisympäristöissä elävöittävin menetelmin. (Perusopetus 2010:1, 134–135.) Luontokoulujen tarjoamaa opetussuunnitelmiin pohjautuvaa opetusta aidoissa oppimisympäristöissä on oiva tapa toteuttaa monien eri aineiden integrointia, ja luoda uusi opetusmalleja.

Fysiikan ja kemian oppiaineiden kautta kokeellisuus tulee oppilaiden arkeen selvemmin kuin monessa muussa kouluaineessa. Kokeellisuuden avulla oppilaita pyritään saavuttamaan parempi luonnontieteellisyyden hahmottamiskyky ja yhteistyötaidot, sekä omaksumaan uusia malleja ja periaatteita luonnontieteen alalta. (Perusopetus 2010:1, 132.) Myös tähän kokeellisuuden ja hahmottamisen tarjoamiseen luontokoulut voivat vastata.

Työryhmän saamien kannanottojen myötä ollaan huolissaan muun muassa siitä, että nuorilta puuttuu ymmärrystä metsien ja ravinnon merkityksestä. Samoissa kannanotoissa painotetaan, että oppilaille tulee turvata toiminnalliset, luonnonvarojen kestäväan käyttöön ohjaavat ja oppimista integroivat opetusmenetelmät. Tällainen voi olla muun muassa metsässä opiskelu. (Perusopetus 2010:1, 135.)

Työryhmä esittää, että erityisesti biologian opetuksessa tähdennettäisiin luonnontuntemukseen ja ympäristölukutaitoon (Perusopetus 2010:1, 137). Ympäristölukutaito on luonnon ymmärtämisen ja tulkitsemisen taitoa. Se saavutetaan elämysten, arvojen, asenteiden ja tiedon avulla. Ympäristölukutaidon etuna on sen kokonaisvaltaisuus. Ympäristönlukutaito on välttämätön taito kun halutaan oivaltaa miten tavoitetaan kestävä vuorovaikutus ihmisen ja luonnon välille. (Ympäristönlukutaito.)

Uuden opetussuunnitelman pääpainotukset ovat vielä auki, mutta toiveena olisi, että tämän kautta voidaan vahvistaa ympäristökasvatuksen kenttää.

2.4 Luontokoulut toteuttavat varhaiskasvatussuunnitelmaa

Tampereen päivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmaan on otettu monia tutkimuksia, jotka pitävät lähtökohtanaan erilaisia lapsen kasvulle tyypillisiä näkökulmia. Päivähoidon lapsille tärkeät oppimisympäristöt tapahtuvat fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön tasapainoisena liittymänä. Toimintaympäristö on paras suunnitella siten, että tämä tasapaino saavutetaan. Fyysisen toiminta- ja oppimisympäristön suunnittelussa lapselle olisi hyvä antaa haasteita

kuten myös mielikuvitukselle tilaa. Lapsen mahdollisuus tutkimiseen ja kokeiluun tulee olla mahdollisuus lapsen oppimisympäristössä. Pääsyllä metsään on vaikutusta lapsen kehitykseen. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2003, 9 sekä Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 10.)

Leikin kautta päivähoidon lapsille saadaan iloa tutkia, oppia ja seikkailla. Lapsi saa uusia kokemuksia leikin kautta, sekä oppii toimimaan muiden kanssa. Lapsille voidaan luoda haasteita ja ongelmien ratkaisuja leikin varjolla. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2003, 15 sekä Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 10, 15, 18.) Leikkien luomisessa on päivähoidossa tärkeintä se, että käytetään muun muassa erilaisia materiaaleja, ja aikaa. Suunnitelmassa kannustetaan yhteistyöhön erilaisten toimijoiden kanssa, yhteisen suunnittelun ja kokonaisvaltaisen osaamisen kautta. Leikin kautta voidaan kehittää yhtä lailla lasten mielikuvitusta kuin luovuutta. Oivalluksia syntyy kun lapsi pääsee toteuttamaan itseään leikkien. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2003, 16, 27.)

Päivähoidon kasvattajat muodostavat kokonaisuuden erilaisista suuntautumisista, näihin kuuluu myös luonnontieteellisten ilmiöiden tarkastelu ja opettelu pikkuhiljaa. Luontosuhteen muodostaminen on tärkeää. Nämä kaikki suuntautumiskohdat yhdentyvät ensin lasten esikouluasteelle ja siitä koulupolun alkaessa opetussuunnitelmaan. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 19.)

Yksi varhaiskasvatuksen sisältöalueiden palapelin palasista on ympäristö, luonto ja kestävä kehitys (Varhaiskasvatussuunnitelma 2003, 21). Varhaiskasvatussuunnitelmat ovat aina tukeneet luonto- ja ympäristökasvatuksen edistämistä päivähoidon kentällä. Näin lapset oppivat arvostamaan ympäristöään. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 29., ks. lisäksi 2003) Uusimman varhaiskasvatussuunnitelman ”Arvot ja strategiaperusta”- kohdassa mainitaan, että vastuu ympäristöstä on yksi keskeinen pohja päivähoidossa. Kestävä kehitys tulee ottaa huomioon eri näkökulmista ja erilaisissa toiminnoissa. Lapsia tulee kasvattaa ympäristötietoisuuteen. (Varhaiskasvatussuunnitelma 2007, 5.)

Luontokoulu toimii apuna päivähoidolle tarjoten elämyksellisiä luontokoulupaketteja, jotka perustuvat leikkien kautta luonnon tutkimiseen, havaitsemiseen ja löytämiseen. Opetuspaikkana on metsä, jolloin lapset saavat samalla tarvitse-

mansa kokemukset aidoissa oppimisympäristöissä. Ympäristön huomioon ottaminen on mukana kaikissa ohjelmissa positiivisesti ilmaistuna.

2.5 Pedagoginen ote

Luontokoulujen toimintaperiaate on, että kasvattajat ja opettajat tulevat ryhmänsä kanssa luontokouluihin opiskelemaan luontokoulujen luomien ohjelmapaketien pohjalta. Näitä ohjelmapaketteja muokataan tarvittaessa jokaiselle luokalle sopivaksi. Ohjelmapaketteja voidaan soveltaa myös koulun tai päiväkodin omaan toimintaympäristöön suotuisaksi. Eräissä luontokouluissa luontokoulupäivät toteutetaan kummikoulujärjestelmällä. Tuolloin tietty luokkaryhmä osallistuu luontokoulutoimintaan monta kertaa lukuvuoden aikana. (Luontokoulut 2010.) Näin luontokoulut voivat toimia eri tavoilla perusopetuksen ja päivähoiton tukena ympäristökasvatuksen vahvistamisessa ja tutkivassa oppimisessä. Lisäksi tarvitaan ammattitaitoinen henkilökunta (vrt. luontokoulukriteerit), jotta sulauttaminen käytäntöön on onnistunut.

Kasvatuksellisen pätevyyden tärkeydestä kertoo myös opetussuunnitelmien painotukset aina vain enemmän uusien oppimisympäristöjen luomiseen ja hyödyntämiseen. Luontokoulut ovat tässä edelläkävijöitä. Luonnossa ja muissa aidoissa oppimisympäristössä tapahtuvat käytännönläheiset oppimiskokemukset tuovat kokonaisvaltaisuutta. Eri aistien kautta tapahtuva oppiminen mahdollistaa paremmin vastuullisuuden syntymistä oppilaisissa. (Luontokoulut 2010.) Luontokoulujen henkilökunnalta odotetaan kasvatuksellista pätevyyttä soveltaessaan näitä oppimisympäristöjä luontokouluohjelmiin mahdollisimman kattavasti.

2.5.1 Pedagoginen pätevyys valtakunnan tasolla

Luontokouluissa työskentelevien luontokouluopettajien toimenkuva on laaja. Koska luontokouluissa on usein vain muutama työntekijä, ovat itse luontokouluopettajat myös päävastuussa koko luontokoulun toiminnasta. Asiakasryhmien ohjaamisen lisäksi työtehtävinä voi olla esimerkiksi kasvattajille pidettyjä koulutuksia, suunnittelua, asiantuntijatehtäviä, hallinnollisia töitä sekä viestintään liittyviä työtehtäviä. (Mykrä 2010, 11) Lähes kaikilla luontokouluopettajilla on kor-

keakoulututkinto. Yleisimmin biologian, kasvatustieteen ja ympäristötieteen aloilta (Toivonen ja Venäläinen 2007, 10 sekä Mykrä 2010, 16).

Luontokoulujen työntekijät ovat ympäristökasvatuksen ammattilaisia, jotka kouluttavat muita kasvatusalan henkilökuntaa. Tästä syystä luontokoulujen opettajilla tulisi olla pedagogista pätevyyttä, joko virallisesti tutkinnon kautta tai työkokemukseen pohjaten. Heidän työntehtäväänsä kuuluu myös kestävän kehityksen eteenpäin vieminen koulu- ja päiväkotiyksiköissä mm. Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelman tai kuntien kestävän kehityksen suunnitelmien kautta (Luontokoulut 2010).

Oppimista tapahtuu kaikkialla. Tämä oppimisen kaikkiallisuus tukee myös luontokoulujen toimintaa, sillä monet oppilaat ymmärtävät parhaiten asioiden kulusta kun he saavat tehdä itse etsien, löytäen, havainnoiden.

2.5.2 Pedagoginen pätevyys Tampereen luontokoulussa

Luontokoulu Korennon henkilökunnan vaihtuvuus on ollut viimeisen kahden vuoden ajan runsasta. Tähän ovat johtaneet lastentarhanopettajan (luontokoulun päivähoidon palveluista vastaava) eläkkeelle jääminen kesällä 2010, jonka jälkeen uutta työntekijää ei otettu tilalle, sillä hallinnossa koettiin luontokoulu Korennon toiminnan tapahtuvan jatkossa kahden työntekijän voimin, niillä toimintamenetelmillä, mitä näin voitiin tuottaa. Tämän lisäksi jäljellä olevien työntekijöiden palkka (luonto-ohjaaja ja ohjaaja) eivät kohdanneet. Palkan tarkastaminen olisi pitänyt tehdä heti eläkkeelle jääneen lastentarhanopettajan palkan säilyttämiseksi, sekä lisäksi silloisen luonto-ohjaajan palkkatasoa vastaavaksi.

Vasta vuoden 2012 aikana on otettu tosissaan tarkasteluun luontokoulun työntekijöiden palkan tarkastaminen ja pätevyysvaatimusten sekä työtehtävien määrittäminen virallisesti. Vireillä on ympäristökasvattaja-nimikkeen perustaminen. Uuden nimikkeen perustamista varten on kysytty tietoja Suomen muista kunnista, joissa on ympäristökasvattaja-ammattinimikkeellä toimivia henkilöitä. Korkeakoulututkintoa (ylempi) sekä opintoja niin kasvatus- ja/tai ympäristöalalta vaaditaan yleisesti pedagogisen osaamisen ohella. Palkkataso on myös toista

luokkaa kuin mitä luontokoulu Korenossa ohjaaja-nimikkeellä olevat työntekijät saivat.

Palkassa ilmenevän epäkohdan (luonto-ohjaajan ja ohjaajan kesken) takia pätevien sijaisten saaminen luontokouluun oli hankalaa. Luonto-ohjaajan (palkka vastaa aineenopettajan palkkaa) virkavapauden ajaksi palkattiin sijaisia ohjaajan (aamu- ja iltapäiväohjaajan) palkalla. Onnea oli kuitenkin mukana, ja loppujen lopuksi pedagogisesti päteviä ja koulutukseltaan sopivia työntekijöitä saatiin palkattua, vaikka palkkataso oli alhainen. Sijaisten pitäminen tapahtui vain hetkeksi, sillä vaihtuvuutta sijaishenkilökunnassa tapahtui edelleen paljon juuri palkan ja työtehtävän ristiriidan aiheuttaman epävarmuuden takia. Perekätykset aina uudelleen ja uudelleen nakersivat luontokoulun toimintaa. Luontokoulu Korento on saanut säilytettyä hyvän pedagogisen osaamisen vuosien varrella, vaikka työtehtävien vahvistusta ja pätevyysvaatimuksia ei ole saatu tehtyä kokonaisuudessaan vielä ennen kevättä 2012.

Luontokoulun tarkoituksena on myös, että kaikissa pitämässämme koulutuksissa koulutettavat kasvattajat vievät asiaa eteenpäin omilla toimipisteissään, ei siis niin, että koulutuksen kohde olisi vain ne opettajat tai ympäristöagentit, jotka ovat koulutuspäivänä läsnä. Tämän vuoksi pedagogisella osaamisella on merkitystä, jotta luontokoulun työntekijä osaa luoda pohjan asian helppoon välittämiseen eteenpäin.

2.6 Luontokoulutoiminnan kehittyminen

2.6.1 Valtakunnallinen kehittyminen

Ympäristöministeriö perusti 90-luvulla luontokoulutyöryhmän. Työryhmän laatimassa raportissa ”Luontokoulutoiminta. Palvelut. Kehittämisisideat. Verkostot.” (Ympäristöministeriö SY111 1997) esitellään luontokoulutoiminnan tavoitteita, yhteistyötä ja rahoitusta, kerrotaan silloisesta nykytilanteesta, annetaan suosituksia ja esitetään keinoja niiden täytäntöön panemiseksi. Raportissa esitetään myös luontokoulutoiminnan aseman vahvistamista esikoulutyössä ja varhais-

kasvatuksessa, kuten myös toiminnan laajentamista koulumaailman ulkopuolelle. (Mykrä 2010.)

Yli kahdeksankymmentä prosenttia luontokouluista kuuluu julkishallintoon. Puolet luontokouluista on kunnan alaisuudessa, joko koulutoimessa tai ympäristötoimessa. Heidän rahoituksensa tulee näin ollen kokonaan tai lähes kokonaan kunnalta. Näiden lisäksi luontokouluja ylläpidetään yksityisellä rahoituksella, yrityspohjaisena tai yhdistyksen kautta. Yhdistyksen alainen luontokoulu voi myös olla osittain kuntarahoitteinen. (Mykrä 2010, 8.) Valtakunnallisesti tarkasteltuna luontokoulujen vuosittainen kävijämäärä on noin 4 000 asiakasta (Mykrä 2010, 11–12). Laskentatavat kuitenkin vaihtelevat eri yksiköissä, joten täysin totuudenmukaista lukua ei voi antaa.

Luontokoulujen asiakaskäynnit vaihtelivat aikataulultaan. Luontokouluissa vierailevista ryhmistä 39 % oli yli neljä tuntia kerralla mukana, muut alle neljä tuntia kerralla. Mykrän vuonna 2010 tekemän kyselyn mukaan 78 % luontokouluista ei voi ottaa vastaan kaikkia halukkaita asiakkaita resurssipulan vuoksi.

Luontokoulujen määrä on kasvanut verkkaisessa tahdissa 1980-luvulta alkaen. Vuonna 1997 Suomessa toimi 17 luontokoulua, vuonna 2006 näitä oli 21 ja nykyään, vuonna 2012, luontokouluja on 30 kappaletta. Näistä suurin osa sijaitsevat eteläisessä Suomessa. Vuoden 2010 selvityksen mukaan luontokouluissa oli yli 97 000 asiakasta vuodessa. Asiakasmäärä on noussut huimasti viimeisen kuuden vuoden aikana. (Mykrä 2010, tiivistelmä.)

2.6.2 Tampereen luontokoulu (toimintakertomusten pohjalta)

Luontokoulun avajaisia juhlistettiin 5.9.2002 (toimintakertomus vuodelta 2002). Vuonna 2012 tulee luontokoululle komeat 10 vuotta täyteen. Luontokoulun vuosien varrella ovat palvelut muuttuneet ja kehittyneet kulloisenkin kysynnän mukaan. Monet näistä palveluista ovat vakiintuneet kattaviksi ja laadukkaiksi toimintoiksi ympäristökasvatuksen kentällä Tampereella.

Elokuussa 1998 yleissivistävän koulutuksen johtaja Ulla Liljeström asetti luontokoulua kehittävä työryhmän, jonka esitys valmistui elokuussa 1999. Työryh-

män puheenjohtajana toimi dosentti Matti Leinonen. Kesällä 2000 luontokoululle varattiin tilat silloisen Teiskon yläasteen vapautuvista tiloista. Tampereen koulu-toimi alkoi peruskorjata kiinteistöä luontokoulun tarpeisiin kesällä 2001. Syksyllä 2001 valtuusto päätti luonto-ohjaajan palkkaamisesta luontokouluun Tampereen ympäristövalvonnan alaisuuteen. Tilat valmistuivat kesällä 2002. Samaan kiinteistöön muuttivat myös Terälahden koulu, johon Velaatan koulu yhdistettiin, Kämmenniemen päiväkodin Terälahden yksikkö ja Terälahden kirjasto. Tampereen luontokoulu aloitti toimintansa syyskuussa 2002. Luontokoulun suosio ylitti kaikki odotukset: läheskään kaikki halukkaat eivät mahdu luontokouluun. (Luontokoulu Korenon nettisivut)

Luontokoulun ohjausryhmä perustettiin luontokoulun toiminnan linjauksia pohtimaan vuonna 2004, mukana on ympäristövalvonnan, päivähoiton ja koulutoimen henkilökuntaa. Ohjausryhmä muuttui kehittämisryhmäksi vuonna 2009.

Tilaaaja-tuottajamallin organisaatiomuutoksen myötä, vuonna 2008 ympäristöpalvelut siirtyivät tilaaja-puolelle. Luontokoulu Korento tuottaa palveluita, joten luontokoululle katsottiin paikka tuotantoyksikköön. Kohderyhmänä olivat erityisesti lapset ja nuoret, siksi perusopetuksen alaisuuteen. Luontokoulu sijoitettiin lähiesimies periaatteeseen nojaten, Kämmenniemen koulun alle. Kämmenniemi on lähin hallinnoiva koulu Terälahdesta, jossa luontokoulu sijaitsee. Muita perusteluja tai valmistelua asiaan ei ollut.

Luontokoulu Korenon luontokouluryhmät ovat Terälahdessa kerrallaan noin viisi tuntia. Tämä antaa hyvän mahdollisuuden tutustua päivän aiheeseen monenlaisen eri opetusmenetelmän kautta. Päivälle voidaan helpommin kehittää kokonaisuus, kun oppilaat voivat viettää koko koulupäivän luontokoulussa.

Valtakunnallisen tutkimuksen mukaan luontokouluissa vierailee keskimäärin noin 4000 asiakasta (vrt. edellinen alaluku). Luontokoulu Korento on ohittanut tämän keskiarvon kaikkina muina vuosina paitsi yhtenä, joskus melkein kaksinkertaisesti. Tämä on merkittävä saavutus, sillä Tampereen luontokoulun tarjoamat palvelut ovat usein vähintään 4-5 tuntia kestäviä. Kuten muissakin luontokouluissa, myös Tampereella joudutaan jättämään osa luontokouluun hakeneis-

ta koulu- tai päivähoitoryhmistä pois, sillä kalenteripäivät täyttyvät näillä henkilöresursseilla nopeasti.

Taulukossa 1 on kuvattu luontokoulun toiminnan kehitys perustamisvuodesta 2002 asti lukuvuoteen 2011–2012. Taulukosta huomaa, että kolmen pedagogin työpanos mahdollisti huiman nousun asiakasmäärissä ja palveluiden tarjoamisessa, mutta yhden vakanssin menettäminen on johtanut takapakkiin kesän 2010 jälkeen.

Taulukko 1

Lähde: Luontokoulu Korenon toimintakertomukset

Vuosi/ lukuvuosi	Ympäristöagenttikoulutukset, x päivänä	Kasvatushenkilökunnan kouluttaminen, x päivänä	Asiakaslukumäärä yhteensä x vuonna/ lukuvuonna	Kuinka monta luontokoulu-ryhmää on ollut/ vuosi/ lukuvuosi **	Kesäkurssit x päivää/kesä	Kummi-koulutoiminta/ Vihreä lippu/ x päivää	Kuinka monta työntekijää
2002	4	3	1355	68	-	-	2 pedagogia
2003	9	9	4842	243	-	-	2 pedagogia, 1 avustaja
2004	6	10	4791	262	7	-	2 pedagogia, 1 avustaja
2005	8	6	4816	257	9	-	2 pedagogia, 1 avustaja
2006	11	3	4506	229	8	-	2 pedagogia, 1 avustaja
2007	8	7	4647	220	7	-	2 pedagogia, 1 avustaja ***
2008	8	11	5816	270	11	12	3 pedagogia
2009	Toimintakertomusten laskentatapa muuttui lukuvuosittaiseksi						
2009–2010 (elo-heinäkuu)	10	8	7619	261	7	26	3 pedagogia
2010–2011	6	7	5598	235	8	2	2,5 pedagogia, sijaisia
2011–2012	7 (puolipäivää)	0	n.5100****	225	16 *	4	2 pedagogia, 1 osa-aikainen avustaja

(<http://koulut.tampere.fi/luontokoulu/toimintakertomukset.html>)

* Terälähdessä on kesällä 2012 erilaisia kesäkurssseja. Kesällä 2012 ei ole päivähoidon luontokoulu-ryhmiä Terälähdessä, vaan tilalla on kesäkurssseja keskustassa. 4-päiväinen kesäkurssi Terälähdessä (4.-7.6.2012) + 2 x 5-päiväinen kesäkurssi keskustassa (4.-8.6. ja 11.–15.6.2012) + 2 x yhden päivän kurssseja Terälähdessä (18. ja 19.6.2012) = 16 päivää.

** Terälähdessä olleet luontokoulu-ryhmät

*** Syksystä 2007 lähtien kolme pedagogia. Kaikki työntekijät toimivat myös opetustehtävissä eri kohderyhmien kanssa.

**** Lukuvuoden 2011–2012 asiakaslukumäärä on laskettu suunnilleen, koska esimerkiksi kesäkurssille voi tulla vielä lisää osallistujia (asiakasmäärä laskettu toukokuussa 2012). Lopullinen lukuvuoden asiakaslukumäärä voi nousta. Terälahden koulun jokaisen luokan kanssa on tehty kuluvan lukuvuoden aikana yhteistyötä 1-4 tuntia, tämä palvelun osa laskettiin Terälahden koulun oppilasmäärän mukaan.

Lopullinen asiakaslukumäärä ilmoitetaan luontokoulu Korenon toimintakertomuksessa (lukuvuosi 2011–2012) kesäkuussa 2012, toimintakertomus löytyy luontokoulun nettisivuilta.

Näiden taulukossa esitettyjen lisäksi, joka vuosi on järjestetty avoimia ovia sekä muita tilaisuuksia silloin tällöin. Vuosina 2006–2008 luontokoulun henkilökunta täydennyskoulutti itseään paljon. Päivähoidon ryhmät toimivat normaalisti kesällä juhannukseen asti, lukuun ottamatta kesää 2012, jolloin luontokoululla on kesäkurssia Terälahden lisäksi myös keskustassa yhteistyössä luonnontieteellisen museon, luontoliiton ja Moreenian kanssa. Lukuvuosien aikana vierailleiden opettajien lukumääriä ei näy taulukossa eriteltyinä.

Tavoitteena on ollut, että jokainen tamperelainen pääsisi luontokouluun vähintään kolme kertaa: päivähoitoikäisenä, alakoulussa ja yläkoulussa. Tämä tavoite on nyt uhattuna vahvemmin kuin ennen, koska luontokoululla on näillä näkymin vain kaksi pedagogia.

Luontokoulujen tilaan valtakunnallisesti verrattavissa Tampereella on menty viime vuosina alamäkeä. Luontokoulu Korento on aikanaan perustettu valtuuston yksimielisellä päätöksellä ja nykyinen luontokoulurakennus on peruskorjattu nimenomaan palvelemaan luontokouluna. Tilat toimivat edelleen loistavasti tutkivan oppimisen periaatteita noudattaen, ja luontokoulu on paikkansa ansainnut perusopetuksen lisäpalveluna. Jo nyt, lukuvuoden 2012–2013 lähes kaikki ensi koulupäivistä on varattuja luontokouluryhmille. Oleellisena kysymyksenä on, kuinka monta päivää jaetaan luontokoulupäiville Terälahdessa, ja kuinka monta muille palveluille.

On laskettu, että luontokoulu voi tarjota tietyn määrän päiviä kaikkeen toimintaansa lukuvuoden aikana. Kouluvuoden aikana on käytettävissä n. 38 viikkoa,

Tampereen luontokoulussa on kolmella työntekijällä mahdollistettu se, että luontokouluryhmiä voidaan ottaa vastaan niin koulu- kuin päivähoitopuoleltakin neljänä päivänä viikossa, joskus viitenä. Kun kerrotaan kouluviikkojen määrä mahdollisilla ryhmien määrillä viikossa (38 viikkoa x 4 päivää viikossa X 2 ryhmää/pv luontokoulussa = 304 luontokoulupäivää Terälahdessa), saadaan luku, joka vastaa luontokoulupäivien mahdollista määrää vuodessa. Tästä määrästä pitää vähentää päivä koulun alusta, viimeiset päivät ennen joulua, ensimmäinen kevätlukukauden päivä, helatorstain jälkeinen perjantai, vappuaatto ja niin edelleen eli jää noin 290 päivää. Luontokoulun viikon opetustuntimääräksi tulee yhdellä henkilöllä helposti 24 tuntia viikossa, sillä päivät ovat noin viisituntisia ilman taukoja. (Niina Mykrä ja Jenni Skaffari 2010.)

Näiden lisäksi muiden palveluiden päivät tulee laskea mukaan vuoden työmäärään. Jos ainoastaan Terälahdessa olevien luontokouluryhmien määrä on ollut noin 260, paljon päivä ei ole jäänyt hoitamaan muita palveluita. Vertailuna, opettajien työpäivien määrä lukuvuonna 2011–2012, on ollut 187 työpäivää. Esiopetusta on tarjottu 712 tuntia. (Tampereen työ- ja loma-ajat 2010.)

Taulukosta 1 huomaa, että luontokoulu Korento on toteuttanut maksimimäärän järjestelmällisesti. Suunnittelu- ja muu valmistelutyö, kuten myös palaverit ja kehittäminen vaativat oman osuutensa näiden muiden luontokoulupalveluiden, kuten myös luontokoulupäivän soveltamisen toteuttamiseen. Viime vuosina näille suunnitteluun ja koulutusten valmisteluille ei ole jätetty tarpeeksi aikaa, jotta toimintaa voitaisiin jatkaa hyvällä laatusolla. Opetusmateriaalit kuluvat käytössä ja opetuspakettien päivitystä tarvitaan aika ajoin, jotta voidaan tarjota parhaita mahdollisia palveluita päiväkodeille ja kouluille.

3 LUONTOKOULU KORENNON NYKYISET PALVELUT JA NIIDEN SISÄLLÖT

Luvussa kolme esitellään luontokoulu Korennon kaikki palvelut. Luontokoulun palvelut ovat vieraileville ryhmille maksuttomia, koska luontokoulu Korennon toiminnan kustantaa Tampereen perusopetus ja päivähoido (hyvinvointipalvelut). Palvelukuvaukset esitetään sellaisena kuin ne on suunniteltu toteutuvaksi. Näiden palveluiden pohjalta kehittämisryhmä laatii esitetyn uuden kehittämisohjelman.

3.1 Luontokouluryhmät kouluille Terälahdessa

Luontokoulun kattavin palvelu on ollut kouluille tarjottava luontokoulupäivä Terälahdessa. Tämä sisältää opetussuunnitelmallista opetusta koululuokille heidän itse valitsemassa teemasta. Suurin osa opetuksesta tapahtuu ulkona, käytännönläheisesti opiskellen. Etusijalla ovat 7-luokat, sillä heidän opetussuunnitelmansa pohjautuu pitkälti biologian osalta vesi elinympäristönä-teemaan. Terälahdessa koulun lähellä virtaava Kiimajoki antaa hyvät puitteet tämän teeman toteuttamiselle. Tällä hetkellä yläkouluille on valittavissa kahdeksan valmista ohjelmapakettia, mutta varaa on myös ohjelman räätälöimiseen opettajan toiveiden mukaan. Luontokoulupäivän pituus on noin viisi tuntia, jonka aikana opiskellaan intensiivisesti tietyn teeman ympärillä erilaisin toiminnallisoin keinoin.

4-luokkalaisille on tarjottu luontokoulupäiviä, koska oppilaat nuoremmatkin saavat eniten luontokoulun tarjoamista palveluista, kun pääsevät kokemaan erilaisia elämyksellisiä opetushetkiä eri ikäkausina. Alakoulun luokkalaisille tarjotaan erityisesti luonnon monimuotoisuuteen liittyviä ohjelmia, kuten myös yksittäisiin teemoihin liittyviä, kuten fotosynteesi ja talven sekä muiden vuodenaikojen erityispiirteet.

Ensisijaisiksi luokitellut luokat, 4.-7.luokat, ovat muodostuneet kokemuksen perusteella parhaasta mahdollisesta tavasta toteuttaa tutkivaa oppimista perusopetuksen luokille näillä resursseilla. Silloin tällöin kalenteriin on sovitettu lukio-

ryhmien kenttäkurssi, joka on toteutettu Terälahdessa. Muita ikäryhmiä ei ole voitu palvella, koska luontokoulun resurssit eivät nykyisellään riitä.

Luontokoulupäivän aikana esitellään monia pedagogisia menetelmiä, joita opettajat voivat viedä eteenpäin oman koulunsa kautta. Luontokoulupäivät mahdollistavat samalla opettajille luokan havainnointia, ja opetusmenetelmien soveltamisideoita.

Opetuksen onnistumisen mittareina käytetään palautelomaketta, joka lähetetään opettajille ryhmän käynnin jälkeen. Samoin kävijämäärä kertoo palvelun tehokkuudesta.

3.2 Luontokoulupäivät päivähoidolle Terälahdessa

Luontokoulu Korento on tarjonnut Terälahdessa elämyksellisiä luontokoulupäiviä myös päivähoidolle, 3-7-vuotiaille. Luontokouluohjelmat on laadittu joka lukukausi uudelleen, tarjoten noin viisi ohjelmaa kullekin lukukaudelle. Päivähoidolle tarjottavissa luontokoulupäivissä on pääpainona jokamiehenoikeuksien opettaminen sekä kokemuksen kautta oppiminen ja ihmetteleminen.

Päivähoidon henkilökunnalle ja lapsille tarjotaan elämyksellinen päivä luonnossa ihmettelyn ja tutkimisen kautta. Ympäristömyönteisyyden herääminen lapsissa tapahtuu usein jo pienenä, näin he oppivat myös kunnioittamaan luontoa ja ympäristöä.

Päivähoidon henkilökunta saa itselleen koulutusta ja ideoita samalla kun lapset pääsevät kokemaan metsän heille ominaisella tavalla leikkien ja itse tutkimisen kautta. Palveluun tyytyväisyyttä mitataan palautelomakkeilla sekä asiakasmäärän seurannalla.

3.3 Vihreä lippu – tukea kouluille ja päiväkodeille

Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelma on Suomessa Suomen ympäristökasvatus seura SYKSE:n koordinoima kansainvälinen sertifikaatti kouluille ja päiväkodeille hyvästä ympäristökasvatustyöstä. Sertifikaatin saaminen edellyttää laadukasta toimintaa ympäristökasvatuksellisesti sekä ympäristökuormitusta vähentäen. Kriteerit tulee täyttää, jotta voi ansaita laatujärjestelmän.

Luontokoulu Korento toimii Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelman edistäjänä. Tämä tarkoittaa, että luontokoulu on pitänyt infotilaisuuksia (vähintään 1/lukuvuosi) Vihreä lippu- ohjelmasta kouluille ja päiväkodeille keskitetysti. Lisäksi vuosittain on tähän mennessä järjestetty vaihteleva määrä teemakoulutuksia (1-2/lukuvuosi) tiettyyn Vihreä lippu – teemaan liittyen, esimerkiksi jätteiden vähentämisestä koulu-/päiväkotikiinteistöissä. Resurssien mukaan Vihreä lippu – osallistujille on pidetty myös kokemustenvaihtotilaisuuksia, jolloin vanhat konkarit voivat auttaa uusia osallistujia, ja uudet taas voivat tuoda erilaisia ideoita jo mukana oleville. Toisinaan koulut ja päiväkodit ovat kutsuneet edistäjän omalle työpaikalleen kertomaan Vihreän lipun tavoitteista täsmennetymin juuri heille.

Vihreä lippu – edistäjyyteen on kuulunut vastata tarvittaessa koulujen ja päiväkotien kyselyihin ohjelmaan liittyen. Vihreä lippu – tukea mitataan juuri yhteydenottojen perusteella kuten myös järjestettyjen tilaisuuksien osallistujamäärällä. Valtakunnallisena tavoitteena on, että vuonna 2014 15 % kouluilla ja oppilaitoksilla on ulkoinen tunnus tai sertifikaatti laadukkaasta kestävästä kehityksen työstään (OPM 2006 sekä Kestävästä kehityksen toimikunnan koulutusjaosto 2006). Vielä ollaan kaukana tästä tavoitteesta valtakunnallisestikin, mutta myös Tampereen osalta.

Suomessa on 316 koulua tai päiväkotia, joilla on Vihreä lippu - sertifikaatti. Tampereella näistä on yhdeksän yksikköä. Vertailuna esimerkiksi Oulussa on 32 kasvatusyksikköä (Vihreä lippu – osallistujat 2012). Tampereella on siis vielä kirittävä.

3.4 Koulun ja päivähoidon kasvatushenkilökunnan tukeminen luonto- ja ympäristökasvatuksessa

Luontokoulu tarjoaa tukea luonto- ja ympäristökasvatuksessa eri tavoin. Ensimmäisessä koulun ja päivähoitoryhmien vieraillessa luontokoulussa, kasvattajat saavat uusia opetusmenetelmällisiä ideoita. Kasvatushenkilökunta näkee tutkivan oppimisen menetelmiä suoraan, luontokoulun näkökulmasta. Tämän lisäksi pidetään kysyttäessä koulutuspäiviä tiettyyn aiheeseen pohjaten kouluille (esim. VESO - päivät) tai päiväkodeille. Tuki voi olla tapahtumien järjestämisessä auttamista, menetelmien opettamista, luonnontiedon opetusvälineiden opettamista tai ajankohtaisen ympäristökasvatustiedon välittämistä.

Näiden konkreettisten koulutuspäivien lisäksi luontokoulu antaa tarvittaessa apua sähköpostin kautta tai puhelimitse. Koulutuspäivien määrä vaihtelee kysynnän mukaan. Vuodesta 2002 vuoteen 2012 henkilökunnan koulutusten määrä on vaihdellut vuosittain 1-11 päivään lukuvuodessa.

3.5 Kummikoulutoimintaa peruskouluille

Luontokoulu Korento on lukuvuodesta 2008–2009 valinnut hakemusten perusteella kummikoulun, jonka kanssa tehdään keskitetympin ja laajemmin yhteistyötä ympäristökasvatuksen hyväksi. Ensimmäisenä lukuvuonna kummikoulujen tilalla oli neljä kummiluokkaa. Kummiluokkavuoden aikana luokat saivat neljä luontokoulupäivää eri vuodenaikoina sekä eri puolilla Tamperetta. Kummikoulut vaihtuvat joka lukuvuosi, kummikouluja on ollut 1-4 kummikoulua tai kummiluokkaa/lukuvuosi.

Kummiluokkatoiminta lähtee liikkeelle siitä ajatuksesta, että useammin tietyn luokan kanssa toiminnan toteuttaminen laajemmin ja useammin auttaa osallistujia pääsemään syvemmälle luonnon prosessien ymmärtämisessä. Opettajat voivat saada yhtä lailla paremmin ympäristökasvatuksen malleja käyttöönsä.

Kummikoulujen kanssa tehdään monenlaisia toimia riippuen miten koulun kanssa sovitaan. Kummikoulutoiminta voi olla oman koulun lähiluonnon käytön li-

säämistä erilaisilla opetustavoilla. Tähän voidaan yhdistää eri kouluaineiden painotuksia. Lähtökohtana voidaan pitää tämän hetkistä käyttöä ja lähteä sen pohjalta laajentamaan tai helpottamaan alueen opetuskäyttöä. Oppilaita voidaan ottaa mukaan suunnitteluun ja pohdintaan miten he haluaisivat asiaa lähestyä. Koulun luonnontutkimusvälineiden kartoitus on myös hyvä tehdä, jotta kaikki koulun opettajat tietävät mahdollisuudesta käyttää jo olemassa olevia välineitä.

Kummikouluvuonna on myös luotu ohjelmapaketteja oman koulun lähiympäristöön. Ohjelmapaketit ja materiaali jäävät koulun käyttöön muita vuosia varten. Ohjelmien laatiminen tulee tehdä niin, että periaatteessa jokainen voi viedä luokkansa ulos ohjeiden pohjalta.

Ympäristöviikko/-päivät ovat loistava tilaisuus saada koko koulu mukaan kerralla. Tämän suunnittelun apuna kummikoulu voi hyödyntää luontokoululta saamia ideoita. Luontokoulun henkilökunta sekä koulut suunnittelevat näitä tapahtumia yhdessä.

Kestävän kehityksen – suunnitelmien laadinnan apuna luontokoulu toimii myös. Kummikoulu ja luontokoulu voivat yhdessä pohtia mikä olisi paras tapa toteuttaa suunnitelma yksikössä, niin että suunniteltu toiminta saataisiin hyvin käyttöön arjessa.

Kuten jo mainittu, luontokoulu toimii myös opettajien VESO - päivien kouluttajina pyydettyäessä. Kummikouluvuoden aikana tämä on helppo suunnitella ja toteuttaa yhdessä kummikouluvuoden kulkua ajatellen.

Luontokoulu toimii siis kummikouluvuoden aikana mahdollisimman monipuolisesti kummikoulun avuksi, mutta lähtökohta on se, että luontokoulu on tukena, ei tekemässä kaikkea. Koulun henkilökunnalla on pätevyys saada toiminnat, tilaisuudet tai menetelmät sovitettua oman koulun arkeen. Jokainen kummikouluvuosi toteutetaan kummikoulun toiveista ja mahdollisuuksista. Kummikouluvuonna keskitytään siihen, missä on suurin tarve saada asioita eteenpäin tai toisin.

Kummikoulutoimintaa mitataan kontaktien ja tapahtumien määrän kautta. Lisäksi verkkoon tuotetun materiaalin määrän perusteella. (Laajimmillaan kummikoulutoiminta oli lukuvuonna 2009–2010, jolloin luontokoululla oli kolme koko koulu mukana kummikoulutoiminnassa.)

3.6 Ympäristöagenttitoimintaa kouluille

Tampereen luontokoulu on kouluttanut Tampereen kouluille ympäristöagentteja. Ympäristöagentit ovat innokkaita ja motivoituneita lapsia ja nuoria, joita koulutetaan erilaista ympäristöasioista ala – ja yläkoulujen koulutustilaisuuksissa. Ryhmissä on ollut 15–20 oppilasta, ja koulutuksia on pidetty 4-11 päivänä/lukuvuosi.

Koulutusten tarkoituksena on ollut viedä kestävän kehityksen asioita eteenpäin kouluissa oppilaista käsin. Tavoitteena agenttitoiminnassa on antaa oppilaille toivoa siitä, että ympäristöasioihin voi jokainen meistä vaikuttaa. Ympäristöagenttien ansiosta kestävän kehityksen näkökulma vahvistuu koulujen toimintatavoissa myös käytännössä.

Osallistujiksi toivotaan useampaa oppilasta kustakin koulusta eri puolilta Tamperetta, koulutus on maksutonta. Tavoitteena on ollut, että ympäristöagenteille järjestetään vähintään kolme koko päivän koulutusta yhtenä lukuvuotena, poikkeuksena lukuvuosi 2011–2012, jolloin voitiin järjestää vain puolen päivän koulutuksia henkilöresurssipulan vuoksi. Lisäksi ympäristöagentit ovat kokoontuneet infotilaisuuteen syyskuussa toimintakauden aluksi ja todistusten jako- ja arviointitilaisuuteen yleensä toukokuussa, lukuvuonna 2011–2012 arviointitilaisuutta ei järjestetty, sillä tähän ei löytynyt aikaa kalenterista. Koulutukset on pidetty erikseen alakoululaisille ja yläkoululaisille.

Ympäristöagenttitoiminnan lähtökohtana on kannustaa lapsia ja nuoria osallistumaan omassa kouluyhteisössä. Ympäristöagenteille syntynyt kokemus siitä, että he itse voivat toimia aktiivisesti ja toimia eri tilanteiden vaatimusten mukaan, kuten myös tekemään vaikka aloitteita, vie heitä kohti toimijuutta (Kumpulainen et al. 2010, 15). Lapset ja nuoret voivat olla mukana tarkoituksenmukai-

sessä toiminnassa yhtä lailla kuin aikuiset. Kun toimijuuden tuntu saavutetaan kunnolla, se synnyttää pystyvyyden ja sitoutuvuuden ilmapiiriä. Nämä olotilat auttavat lapsia ja nuoria tekemään pitkäkestoisempaa työtä tietyn asian eteen. (Kumpulainen et al. 2010, 15.)

Ympäristöagenttikoulutuksissa on käsitelty ympäristöasioita eri näkökulmista. Koulutuksen pääteemana voi olla esimerkiksi energia, jätteet, vesi, kulutus, ruoka tai kemikaalit. Koulutuksissa on painotettu asioita myös kulloisenkin kaupungin kestävän kehityksen teeman mukaan. Lisäksi on käsitelty ajankohtaisia aiheita kalenterin teemapäiviin liittyen (Earth Hour, Energiansäästöviikko, Autoton päivä, Älä osta mitään -päivä, Nuukuusviikko jne.). Ympäristöagenttikoulutusten tavoitteena on vähentää koulujen ympäristökuormitusta oppilaiden annettujen tehtävien kautta. Koulutuspäivän aikana oppilaat saivat pieniä tehtäviä koulussaan toteutettavaksi. Toiminnan tueksi oppilaat saivat materiaalia, joka on myöhemminkin hyödynnettävissä omassa koulussa.

Oppilaille toteutettavan koulutuksen lisäksi luontokoulu on tarjonnut myös opettajille tiedon välitystä sekä tukea sähköpostilla sekä puhelimitse. Resurssien mukaan. Verkkoon tuotettu materiaali on kaikkien agenttien käytössä jatkossakin. Näitä materiaaleja pitäisi päivittää aika ajoin, jotta oppilailla on mahdollisuus käyttää hyväkseen tämän hetkistä tietoa.

Palvelua mitataan ympäristöagenttien, mukana olevien koulujen, kontaktien ja koulutusten määrän mukaan sekä verkkoon tuotetun materiaalin laadun pohjalta.

3.7 Kesäkurssitoimintaa koululaisille

Luontokoulu toimii myös kesäaikaan. Juhannukseen asti toteutamme kesäleirejä eri tavoin. Kesäkuussa järjestetään päiväleirejä alakoululaisille, kaikille ikäryhmille. Päiväleiri(t) kestävät 4-5- päivää, ja jokaisella leirillä on samat lapset koko viikon ajan. Leirin päivä kesto on noin viisi tuntia. Leirien tavoitteena on yleisen ympäristövastuullisuuden lisääminen lapsissa. He ovat jo kesälomallaan, mutta leiritehtävät ovat toiminnallista tekemistä käsin sekä tutkien luontoa.

Leirejä järjestetään myös aikuinen-lapsi-teemalla. Näiden leirien tarkoituksena on, että lapsi/lapset voivat viettää mukavan päivän luonnossa yhdessä tärkeän aikuisen kanssa. Leiri on kertaluonteinen, ja joka päivä on eri aihe. Mukaan voi tulla yhtenä päivänä tai monena. Palvelua mitataan osallistujamäärän mukaan.

3.8 Avoimet ovet kaikille

Avoimet ovet tavoittavat mahdollisimman laajan asiakaskunnan Tampereen alueelta, mukana on ollut perheitä, opiskelijoita, muita ympäristökasvatustoimijoita tai muuten kiinnostuneita. Näin luontokoulun idea leviää. Avoimia ovia on järjestetty kaksi kertaa vuodessa luontoon ja ympäristöön liittyvillä teemoilla, eri vuodenaikoina. Monesti olemme saaneet ulkopuolisia asiantuntijoita mukaan avoimien ovien ohjelmaan. Esimerkiksi kun aiheena on ollut sienet, saimme Tampereen kaupungin ympäristösihteerin Lasse Kososen kertomaan sienistä asiakkaillemme. Huhtikuussa 2012 avoimien ovien teemana oli kevät ja linnut, jolloin Nokian lintukoululta oli mukana asiantuntijana Anne Viitalaakso.

4 PALVELUIDEN TUOTTAMINEN JATKOSSA

Tämä luku määrittelee kehittämisohjelman sisällön luontokoulun palveluiden jatkosta. Tarvitseeko joitain palveluita yhdistää tai kenties supistaa? Mitä laajennetaan? Pohjana toimii laaja sähköinen E-lomakekysely (lähetetty marraskuussa 2010) Tampereen perusopetuksen ja päivähoidon kentälle, vastauksia saatiin yhteensä 118 kappaletta.

Palvelut on esitelty tässä luvussa kehittämisryhmän pohdintojen mukaan tärkeysjärjestyksessä, huomioiden kuitenkin, että luontokoulupäivät kouluille ja päivähoidolle Terälahdessa ovat yhdenveroiset.

Alaluku 4.1 on luontokoulun kehittämisryhmän seminaaripäivän (4.10.2010) tuloksista koottua. Lyhyen tähtäimen suunnitelma käsittelee kunkin palvelun määrää ja kattavuutta tulevana lukuvuotena 2012–2013. Tulevaisuuden visiot esitellään luvussa viisi. Toinen alaluku 4.2 avaa enemmän miten seminaaripäivässä muodostuneet teemat koettiin Tampereen kasvatusalan kentällä E-lomakekyselyn kautta. Luvussa 4.3 on esitetty luontokoulun palvelut kehittämisryhmän määrittämässä tärkeysjärjestyksessä.

4.1 Luontokoulun kehittämisryhmän seminaaripäivä

Luontokoulun kehittämisryhmä kokoontui seminaaripäivään 4. lokakuuta vuonna 2010. Tavoitteen oli tarkastaa luontokoulun palvelut läpi näkökulmana niiden tehostaminen tai kehittäminen. Käytössä oli 16 kannettavaa tietokonetta. Jokaisella niistä oli pohdittavana yksi luontokoulun osa-alue tai palvelu. Kehittämisryhmäläiset kiersivät koneilla, kirjoittivat mielipiteitään (+/-) ja kommentoivat toistensa kirjoituksia. Jokainen sai tämän jälkeen tehtäväkseen kirjoittaa joistakin aivoriihen teemoista yhteenvedon, ja ne käytiin yhdessä läpi yhdessä hyväksytyksi tuotokseksi. Luontokoulun henkilökunta ei osallistunut aivoriiheen, mutta on koko ajan prosessissa mukana vastaamassa mahdollisiin kysymyksiin. Lopullinen tuotos lähetettiin päivähoitoon ja kouluille kommentoitavaksi. Kommentit

kerättiin E-lomakkeella. Luontokoulun kehittämisryhmään kuuluivat tuolloin Pekka Jokela (pj., rehtori), Katri Laihosalo (Tampereen ympäristönsuojeluyksikkö), Susanna Nieminen (päiväkodin johtaja), Sanna Jortikka (biologian lehtori), Pauliina Riihioja (matematiikan ja tietotekniikan lehtori), Pia Syri (luokanopettaja), Tiina Savolainen (lastentarhanopettaja), Tero Suni (rehtori). Luontokoulun silloinen henkilökunta Jenni Skaffari (ohjaaja), Niina Rautiainen (ohjaaja) ja Niina Mykrä (luonto-ohjaaja) olivat läsnä vastaamassa kysymyksiin, mutta eivät osallistuneet varsinaiseen tulosten tuottamiseen.

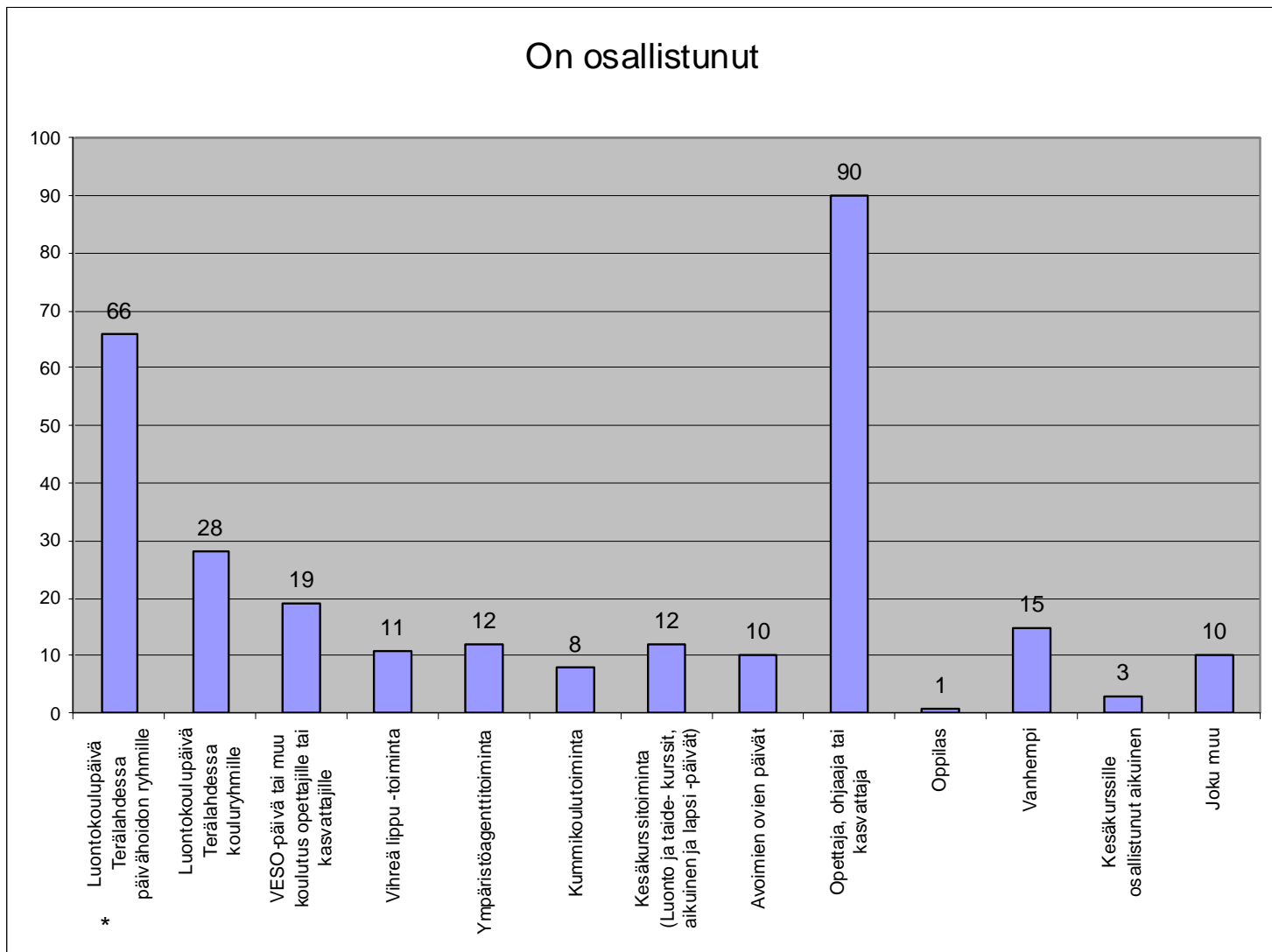
Kehittämisryhmä on päättänyt helmikuussa 2012 pitämässään kokouksessa, että luontokoulun palveluiden tulee olla samassa linjassa jatkossa myös valtakunnallisesti muiden luontokoulujen kanssa. Tärkeintä on edelleen tutkivan oppimisen ja toiminnallisuuden ideoiden edistäminen kasvattajille niin kouluissa kuin päivähoidossakin. Alaluvut on laadittu kehittämisryhmän seminaaripäivän mukaan sekä uuden kehittämisryhmän kokousten ja pohdintojen perusteella.

4.2 Kasvatusalan ammattilaisille lähetetyn kyselyn tulokset

Luontokoulun seminaaripäivän tuloksien pohjalta luotiin laaja kysely kasvatusalan kentälle marraskuussa 2010 luontokoulun eri palveluiden ja toimintojen tarpeellisuudesta. Vastauksia saatiin huikeat 118 kappaletta. Osa vastauksista oli päivähoidon henkilökunnalta, osa opettajilta, myös lasten vanhempien vastauksia saatiin jonkin verran liittyen kesäkursseihin. Koska vastaajat olivat ammatiltaan ja asiakaskohderyhmältään erilaisia, kaikki 118 henkilöä eivät voineet vastata jokaiseen aihepiiriin kysymykseen. Yleisesti vastaukset olivat luontokoulun toimintaa tukevia, vaikka joitain palveluita katsottiin tarvitsevan ehkä yhdistää jos henkilöresurssit ovat pienemmät jatkossa.

Taulukko 2.

Kyselyyn vastanneiden osallistumisaste luontokoulu Korennon palveluihin.

* Luontokoulussa päivähoidon vastuuhenkilön työtehtävien jatkuminen oli vaakalaudalla vuonna 2010. Se selittää osittain päivähoidon henkilökunnan suuremman vastaamisprosentin.

Kyselyn tulokset esitettiin diagrammien muodossa, sillä kysymysaihepiirejä oli yhteensä jopa 15. Jokaisessa aihepiirissä oli kysymyksiä 4-15 kappaletta. Kysely oli siis erittäin laaja. Kyselyt perustuivat vapaaseen kirjoitusosioon sekä vaihtoehtoihin ”Samaa mieltä, Eri mieltä, En osaa sanoa”.

Käytännön toiminnan tärkeyttä painotettiin vastauksissa, yli neljäviidesosaa vastasi käytännönläheisyyden olevan luontokoulun yksi tärkeimpiä vahvuuksia. Luontokoulun työntekijät koettiin ympäristökasvatusalan asiantuntijoiksi, 96 vas-

taajaa 98:sta kysymykseen vastaajasta oli tätä mieltä. Samoin oltiin sitä mieltä, että luontokoulussa tulisi olla pätevä pedagogi ohjaamassa ryhmiä (98/101), jotta paras mahdollinen tuki voidaan tarjota. Vastaukset tukevat tämän kehittämissuhteen teoriapohjaa, kuten myös kehittämissuhteen pohdintoja.

Eriteltyinä luontokoulun palvelut:

- Luontokouluryhmät Terälahdessa, koulut ja päivähoito:
Suurin osa tähän kysymykseen vastaajista (n = 81), vastasivat luontokoulupäivien Terälahdessa olevan tärkein luontokoulun palvelu. Niin päivähoitoon ryhmille kuin koululaisryhmillekin. 67 vastaajaa oli sitä mieltä, että nuoremmille päivähoitoon ryhmille tulisi tarjota enemmän luontokoulupäiviä, 25 oli eri mieltä. Päivähoitoon tarjottavat päivät eivät tunnu riittävän, 78 vastaajaa haluaisivat enemmän luontokoulukäyntejä, 19 oli eri mieltä. Tähän mennessä joka vuosi päivähoitoryhmiä on otettu vastaan neljänä päivänä viikossa.

Kouluryhmille oli tärkeää luontokoulupäivässä myös se, että luontokoulupäivä on hyvä ryhmäyttämispäivä ja samalla opettaja oppii tuntemaan luokkansa paremmin (66/83:sta samaa mieltä, 18 vastasivat eri mieltä). 77 (n = 86) vastaajaa oli sitä mieltä, että luontokoulupäivä tukee opetussuunnitelman tutkivan oppimisen vaatimuksia. Samalla luontokoulupäivä palvelee usein biologian opetusta tarjoamalla helpon tavan toteuttaa kenttätöitä, tätä mieltä olivat 73 vastaajaa, 6 oli eri mieltä. Yli 90 % (n = 82) vastaajista oli sitä mieltä, että opettajat ja muut kasvattajat saavat luontokoulun työntekijöiltä asiantuntijankoulun ympäristöasioissa. Jälkikäteistehtävien puolesta vastasi 38, vastaan oli 33 (n = 48).

Luontokoulussa tulisi päästä käymään useasti koulupolun aikana, yli 75 (n = 84) vastausta saatiin tämän puolesta.

- Tuki kasvatustalouden ammattilaisille:
Kysymys VESO-päivistä oli suurelle osalle vastaajista kenties outo, sillä ”ei osaa sanoa” vastauksia oli paljon. Kuitenkin vastaajista 69 kappaletta

(n= 94) sanoivat haluavansa päivähoidon henkilökunnalle jotain koulutusta luonto- ja ympäristökasvatuksesta.

- Vihreä lippu – ohjelma:

78 % tähän kysymykseen vastaajista (n= 93) oli sitä mieltä, että on erittäin tärkeää tarjota Vihreä lippu – ohjelmaan liittyviä palveluita kouluille ja päivähoitolle. Samalla toivottiin, että luontokoulun työntekijä voisi vieraila kouluilla ja päiväkodeilla kertomassa Vihreästä lipusta, jotta uusia osallistujia saadaan mukaan.

- Kummikoulut:

Kummikoulutoiminta oli vähemmän tunnettua monelle vastaajasta, joten vastauksien määrä jäi alhaisemmaksi kuin muissa. Kuitenkin 41 vastaajaa olivat sitä mieltä, että kummikoulujen idea toimia yksikön lähiympäristössä on tärkeä toimintatapa, 15 vastaajaa onko sillä enemmän merkitystä kuin luontokoulussa käymisessä. Kummipäiväkotitoiminnan aloittamista toivoivat myös 46 vastaajaa. Nettisivuilla oleva materiaalipankki kaikille kouluille on todella hyvä palvelu 48 vastaajan mielestä. Opettajat eivät yleisesti pelkää ylityöllistymistä kummikouluvuoden aikana, tätä mieltä oli 64 % kysymykseen vastanneista, 35 % oli sitä mieltä, että opettajat voivat pelätä ylityöllistymistä. Silti toivottiin, että useampi koulu voisi olla mukana samaan aikaan kummikoulutoiminnassa lukuvuoden aikana. Kummikoulujen hakukriteerit on myös hyvä huomioida tarkkaan.

- Kesäkurssit:

Tähän kysymykseen vastasi noin 82, joista 70 oli sitä mieltä, että kesäkurssit ovat hyvä lisä luontokoulun tarjoamiin palveluihin. Tämä mahdollistaa niiden oppilaiden pääsyn luontokouluun, jotka eivät kuulu kohdeikäryhmään. Kaikki 82 vastaajaa olivat sitä mieltä, että on hyvä tarjota myös luontoon liittyviä leirejä kesällä, sillä kaikki lapset eivät ole kiinnostuneita esimerkiksi urheiluleireistä. Lähes kaikki vastaajat, seitsemää lukuun ottamatta, olivat myös sitä mieltä, että kesäkursseja tulisi tarjota enemmän jos siihen olisi enemmän resursseja, esimerkiksi lintu- ja hyönteiskurssien muodossa.

- Ympäristöagentit:

Vain noin puolet vastaajista vastasi ympäristöagenttiosioon, sillä kaikki eivät olleet tekemisissä agenttikoulutuksien kanssa. He olivat osittain sitä mieltä, 27 kappaletta, että opettajan tuki ympäristöagenteille voi puuttua kouluilta. Silti lähes kaikki tähän kohtaan vastanneista totesivat, että on tärkeää saada ympäristöasiaa koko koulun toimintaan. Erityisen tärkeäksi ympäristöagenttitoiminta on niille kouluille, jotka eivät ole Vihreässä liipussa. Puolet tähän aihepiiriin vastanneet olivat sitä mieltä, että luontokouluryhmille voidaan jakaa etu/jälkikäteistehtäviä agenttitoiminnan puitteissa. Saman verran vastaajista sanoivat olevansa eri mieltä. Vastauksissa ei koettu, että ympäristöagenttitoimintaa pitäisi yhdistää mihinkään toiseen palveluun.

- Avoimet ovet:

Tähän aihepiiriin vastasi 95 henkilöä. 94 heistä olivat sitä mieltä, että suurelle yleisölle pari kertaa vuodessa järjestettävät avoimet ovet on todella hyvä tapahtuma. Luontokoulun toiminta tulee näin laajemman asiakaskunnan tietoisuuteen. Heistä 86 olivat sitä mieltä, että myös aikuisia hyvä saada mukaan ympäristötoimintaan. Heidän esimerkistään lapset kuitenkin eniten oppivat.

Nettikyselyn tuloksista voidaan todeta, että monet kasvatusalan ammattilaiset ja muut asiakasryhmät toivovat luontokoululta tukea luonto- ja ympäristökasvatukseen liittyen. Se miten jatkossa voidaan parhaiten tukea Tampereen kaupungin perusopetusta ja päivähoitoa, riippuu millaisia tulevaisuudennäkymiä ympäristökasvatuksella on kokonaisuudessaan.

4.3 Palveluiden tuottaminen jatkossa

Alaluvussa 4.3 esitellään seminaaripäivän ja sähköisen kyselyn perusteella palvelutarjonta lukuvuodeksi 2012–2013. Luontokoulun kehittämisryhmä kokoontui säännöllisesti lukuvuonna 2011–2012 päättämään palveluiden tarjonnasta jatkossa. Seuraavassa esitetään luontokoulun palvelut kehittämisryhmän määrittelemässä tärkeysjärjestyksessä.

4.3.1 Luontokoulupäivä koululuokille

Luontokoulun kehittämisryhmä kokee, että luontokoulupäivät koululuokille (kuten myös päivähoidolle) ovat tärkein luontokoulu Korennon tarjoama palvelu. Se palvelee laajaa käyttäjäkuntaa, suuri määrä oppilaita pääsee osallisiksi kokemukselliseen tutkivan oppimisen päivään. Oppilaiden mahdollisuus käydä luontokoulussa myös päivähoidossa toimii jatkumona nuorten koulupolulla. Kun heille tarjotaan mahdollisuus käydä luontokoulussa useaan kertaan koulu-uransa aikana, toiminnalla on suurempi vaikutus vastuullisen elämäntavan ymmärtämisen kanssa (syy-seuraus-suhteet).

Luontokoulupäivä toimii myös hyvänä ryhmäyttämispäivänä varsinkin 7-luokkalaisille, jotka voivat olla toisilleen vielä melko tuntemattomia lukuvuoden alussa. Luontokoulupäivän aikana toteutuvat monet opetussuunnitelman aihekokonaisuudet. Alakouluille luonnontieto on merkittävämmässä asemassa luontokoulupäivässä kuin yläkouluilla. Luontokoulupäivän anti koululuokille on erityisesti se, että se toimii useilla tasoilla. Samalla kun tarjotaan lapsille ja nuorille unohtumattomia luontokokemuksia, se palvelee myös mm. biologian opetusta ja tarjoaa mukana oleville opettajille asiantuntijanäkökulman ympäristöasioihin. Luontokoulupäivä auttaa myös toteuttamaan käytännössä opetussuunnitelman tutkivan oppimisen vaatimuksia.

Käyttäjäkunnalta kerätään palautetta järjestelmällisesti toiveista mitä luontokoulupäivältä halutaan. Tähän on tavoitteena jatkossa liittää etukäteis- ja jälkityöstötehtävien laadinta opettajille mukaan annettavaksi, erityisesti alakoulun puolelle. Luontokoulun kehittämisryhmän seminaaripäivässä havaittiin, että on hyvä järjestää luontokoulua käyttäneille kouluille kokoontuminen yhteiseen kokemustenvaihtoon. Se on loistava tilaisuus kerätä luontokoulupäivää varten tietoa, mutta kehittämisryhmän laatiessa tätä kehittämisohjelmaa todettiin, että se on mahdotonta toteuttaa, niin resurssien puutteen vuoksi kuin aikataulullisesti.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelmana luontokoulun kouluryhmille tulee laatia tarkka lukumäärä päivistä, kuinka paljon voidaan ottaa luontokouluryhmiä vastaan tämän hetkisillä henkilöresursseilla. Näitä luontokouluryhmien päiviä määrittää muiden palveluiden päivälukumäärät. Luontokoulun työntekijöille kuuluu myös muita työtehtäviä ja palveluiden tarjoamista, vaikka elämykselliset luontokoulupäivät Terälahdessa onkin ydintehtävä. Tämä takia luontokoulupäivien määrää Terälahdessa tarkastetaan myös ensi lukuvuonna. Kaiken kaikkiaan tämä palvelun taso pyritään pitämään ennallaan näillä henkilöstöresursseilla, vaikka tarjottavien päivien määrä laskee hieman.

Luontokoulun palvelut lukioryhmille ja muille oppilaitoksille

Kehittämisryhmä totesi kokouksissaan, että lukioryhmiin voi panostaa enemmän jatkossa. Mutta ei kuitenkaan niin, että toiset luontokouluryhmät siitä kärsivät. Lukioryhmiä voi tukea myös antamalla luontokoulutilat/ tarvikkeita käyttöön, kun ollaan jalkautuneita muualle. Tämä uusi palvelu ei voi kuitenkaan toteutua ilman tarkkaa suunnittelua käytännön asioista niin lukioiden kuin luontokoulunkin puolesta. Ilman pitkäntähtäimen suunnitelmaa, tämä palvelu on mahdotonta toteuttaa näillä henkilöresursseilla. Kyselyitä on tullut myös Tampereen ammattikoulun halukkuudesta osallistua tietyllä volyymilla luontokoulun elämyksellisen oppimisen tarjontaan. Näitä palveluita tarjotaan, esimerkiksi lukioryhmille jos lukuvuoden kalenterissa on tilaa, ja jos se on yksiköiden välisten sopimusten myötä mahdollista.

4.3.2 Luontokoulupäivä päivähoiton ryhmille

Luontokoulun kehittämisryhmän seminaaripäivän tuloksina todettiin, että päivähoiton luontokoulukäyntejä tulisi olla tarjolla enemmän. Samaa mieltä ollaan edelleen lukuvuoden 2011–2012 pidettävien kehittämisryhmän kokousten mukaan. Resursseja tulee osoittaa enemmän juuri päivähoiton ryhmien tukemiseen erityisesti koulutustarjonnan kautta kasvatushenkilökunnalle.

Päivähoiton ryhmille luontokoulupäivä on kokonaisvaltainen ja opetuksellinen tilaisuus. Luontokoulupäivien tarjoaminen Terälahdessa elämyksellisessä ym-

päristössä on tärkeä ydintoiminto, jonka luontokoulu Korento tarjoaa asiakkailleen. Ammattitaitoisen pedagogin johdolla päivä toimii samalla koulutuspäivänä vieraileville kasvattajille, ja mahdollistaa heille ainutlaatuisen tilaisuuden seurata omaa ryhmäänsä keskitetysti. Tarvittaessa luontokoulun opettaja voi pyytää päivähoiton henkilökuntaa toimimaan lisäapuna päivän elämyksellisyyden saavuttamiseksi.

Kehittämisryhmän seminaaripäivässä, kuten myös kokouksissa jälkepäin on esitetty, että luontokouluvierailuja tulisi laajentaa koko toimintavuoden aikana nuorempiin ikäluokkiin, 4-6-vuotiaille, nyt painotus on ollut esiopetusikäisillä.

Päivähoidon henkilökunnalle tarvitaan lisää koulutusta ympäristökasvatuksesta, joten kehittämisryhmä kehitteli muutamia vaihtoehtoja tämän saavuttamiseksi. Keväällä järjestetään arviointi- ja ideointipäivän, johon osallistuisi luontokoulussa vierailleita ryhmissä toimivia lastentarhanopettajia ja lastenhoitajia. Tämä toteutuu resurssien mukaan, niin luontokoulun kuin päivähoitonkin puolelta. Tarkoituksena tapaamisella on kokemustenvaihto yhtä lailla kuin uusien ideoiden tuominen päivähoiton arkeen.

Samaan aikaan koululaisten kesäkurssien ohella on hyvä ottaa kuitenkin myös päiväkotiryhmiä, koska ne toimivat myös kesäkaudella. Myös moni esikoululainen jatkaa päivähoitossa vielä kesä-heinäkuussa. Kesällä toimintaa tulee tarjota myös pienemmille lapsille kuin esikoululaisille. Kesän yöleirit päivähoiton ryhmille tuovat todella kaivattua vaihtelua päiväkodin arkeen ja uuden oppimisen iloa.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelmana luontokoulu Korento tarvitsee päivähoiton vastuuhenkilön. Tämä takaa sen, että Tampereen luontokoulu voi jatkossakin palvella päivähoitoa. Päivähoidon ryhmille tulee löytää ammattipätevyydeltään hyvä työntekijä. Uusi työntekijä on yhteyksissä päivähoiton toisiin työntekijöihin, jotta luontokoululle luodaan entistä paremmin päivähoiton ympäristökasvatuksellisia periaatteita tukevia ohjelmapaketteja ja koulutusta henkilökunnalle. Lyhyesti sanottuna palvelu jatkuu, mikäli luonto-ohjaajan vakanssin sijaiseksi saadaan pedagogisesti pätevä (lastentarhanopettaja) henkilö

4.3.3 Edistetään Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelmaa

Valtakunnallisesti tarkasteltuna opetusministeriöllä on kunnianhimoinen tavoite koulujen ja muiden kasvatusyksiköiden saattamisesta laatusertifikaatin piiriin. Vuoteen 2014 mennessä 15 % oppilaitoksista tulisi olla ulkoinen tunnus laadukkaasta ympäristökasvatustyöstään. Vertailuna tilastoa: Suomessa on 316 koulu tai päiväkotia, joilla on Vihreä lippu - sertifikaatti. Tampereella näistä on yhdeksän yksikköä. Vertailuna esimerkiksi Oulussa on 32 ja Espoossa 30 kasvatusalayksikköä (Vihreä lippu – osallistujat 2012). Tällä hetkellä ollaan vielä kaukana tuosta tavoitteesta, niin valtakunnallisesti kuin kunnallisesti.

Luontokoulu Korento on mukana tuon tavoitteen saavuttamisessa edistämällä ja pitämällä koulutuksia Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelmasta. Luontokoulun kehittämisryhmä pitää edelleen Vihreä lippu-tuen tarjoamista päiväkodeille, kouluille, lukioille ja ammattioppilaitoksille erittäin tärkeänä. Kestävän Vihreän lipun saaneiden oppilaitosten on jatkuvasti kehitettävä toimintaansa kestävän kehityksen arvojen mukaisesti ja sen takia luontokoulusta tarvitaan keskitetysti tukea tähän. Erilaisten ympäristökasvatusohjelmien toteuttamisen kautta ympäristön paremmin huomioon ottavat toimintatavat tulevat luontevasti osaksi jokapäiväistä elämää. Tämä työ vaatii kuitenkin uudenlaista työtettä ja uusia toimintatapoja, joten on tärkeää saada tähän säännöllisesti tukea, jotta työtä jaksetaan jatkuvasti viedä eteenpäin myös arjen tasolla.

Vihreä lippu - toiminta koetaan kansainvälisesti yhtenä parhaista tavoista vaikuttaa lasten ja nuorten, ja tätä kautta vähitellen kaikkien kuntalaisten käsityksiin kestävästä kehityksestä. Vihreän lipun edistäminen auttaa siis samalla kunnallisten ja seudullisten strategioiden tavoitteiden toteuttamiseksi (kuten esimerkiksi Pirkanmaan ympäristöohjelma 2011–2016).

Paras keino saada lisää Vihreä lippu – osallistujia mukaan on, että luontokoulun työntekijä vierailee vuosittain myös eri päiväkodeissa ja kouluissa. Tällainen täsmennetty toimintamuoto auttaa paremmin kyseistä yksikköä päättämään mahdollisuuksistaan lähteä mukaan.

Luontokoulu sitoutuu myös pitämään yleisiä infotilaisuuksia kaikille Pirkanmaan kouluille ja päiväkodeille avoimina. Kokopäivän Vihreä lippu - teemakoulutuksen sisältö on painotettu tiettyyn aiheeseen, jotka on määritelty Suomen Vihreä lippu – toiminnasta päättävien taholta (Suomen ympäristökasvatuksen seura).

- Lyhyen tähtäimen suunnitelma: Luontokoulut toimivat tämän laatujärjestelmän edistäjinä (vrt. luku 3.3). Tämän palvelun kohdalla tarvitaan tarkastelua sen laajuudesta. Henkilöresursseja on tällä hetkellä vähemmän kuin ennen, joten kaikkea ennen tarjottua ei voida enää toteuttaa. Lukuvuonna 2012–2013 Vihreä lippu – edistäminen ja luontokoulun kummikoulutoiminta tullaan yhdistämään. Luontokoulu ei voi tarjota kumpaankin palveluun tarpeeksi koulutuspäiviä, jotta saavutettaisiin hyvää toimintaa. Vihreä lippu – edistäminen siis yhdistetään kummikoulutoimintaan, jotta uudet Vihreä lippu – osallistujat voivat saada hyvää palvelua laatusertifikaatin integroinnissa arkeensa. Jatkossa edellytetään, että kummikouluksi haluava sitoutuu noudattamaan Vihreä lippu-prosessia.

4.3.4 Tuki päivähoiton ja koulun henkilökunnalle

Valtakunnallisesti luontokoulut toimivat ympäristökasvatuksen asiantuntijoina, ja kouluttavat kasvattajia niin päivähoiton kuin koulunkin puolelta. Myös luontokoulu Korento tarjoaa teemakohtaista koulutusta käytännönläheiseen toimintaan joko ulkona opetukseen tai vaikka yksikön ympäristökuormituksen vähentämiseen.

Luontokoulu tarjoaa tietyn määrän lukuvuodessa koulutuspäiviä kouluille ja päivähoidolle. Useimmin kouluille tarjotut päivät liittyvät heidän VESO-päiviinsä. Luontokoulu suunnittelee yhdessä yksikön kanssa sopivan koulutuspäivän tietyn aiheen puitteissa. Samalla tavalla päivähoiton puolelta tulee kyselyitä erilaisten asioiden kehittämiseen. Koko yksikölle toteutettavat koulutuspäivät ovat tarpeellisia ja tehokkaita, sillä se tavoittaa koko henkilökunnan samalla.

Nettisivujen kautta luontokoulu palvelee tasapuolisesti kaikkia käyttäjiään. Netissä olevat materiaalit ovat kaikkien käytettävissä. Henkilökohtaista neuvontaa ei tarvita aina kun materiaalipankki löytyy myös netistä. Nettisivujen päivitys

vaatii aikaa, joten sen laadukkuus riippuu suurelta osin siitä, miten nettisivuja voidaan päivittää ja tarkastaa. Koulutukset alueellisesti edistävät laajemmin ympäristö- ja luontokasvatusta, ja sen integrointia arkeen.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelma: Kuten luontokoulupäivien lukumäärän tarkastamisessa, myös kasvattajille tarjottavien päivien lukumäärää tulee tarkastaa ensi lukuvuonna. Ympäristökasvatuksen edistäminen tapahtuu myös kasvattajien kautta ilman luontokoulujen suoraa oppilaiden kautta tapahtuvaa vuorovaikutusta. Tästä syystä kasvattajille tulee tarjota jatkossakin koulutusmahdollisuuksia muun muassa VESO - päivien, Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelman muodossa. Kehittämisyhmä totesi, että luontokoulun nykyiset henkilöstöresurssit mahdollistavat korkeintaan neljän koulutuspäivän tarjoamiseen lukuvuonna 2012–2013. Tämä kuitenkin tarkoittaa sitä, että suunnittelupäiviä tarvitaan, eikä luontokoulu-ryhmiä voida silloin ottaa. Tämä palvelu supistuu hieman entisestään, tavoitteena 4 koulutuspäivää/lukuvuosi.

4.3.5 Kummikoulutoimintaa peruskouluille

Vuoden 2010 kehittämissyhmän seminaaripäivän aikana nousi esiin kysymyksiä kummikoulutoiminnan tarjoamisesta. Miten taata tasapuolisuus kummikouluksi hakevien koulujen kesken? Mitkä ovat hakukriteerit, ja voiko useampi koulu olla kummikouluna samana vuonna?

Luontokoulu Korento toimii erityisesti Terälahden luontokoulupäivien kautta tarjoten laadukasta tutkivaan oppimiseen perustuvaa ympäristökasvatusta. Kummikoulujen määrä riippuu siis enemmänkin henkilökuntaresursseista kuin mahdollisuudesta toteuttaa montaa kummikoulua luontokoulupäivien kustannuksella.

Kummikoulun etuina nähdään se, että toiminta tapahtuu aivan oman koulun lähiympäristössä. Opetussuunnitelman mukaan yksi keskeinen ympäristö- ja luonnontiedon opetuksen tavoite on, että oppilaat oppivat oman lähi- ja elinympäristönsä erityispiirteet ja luonnon sekä luonnonilmiöt (Perusopetus 2010:1,

131). Kummikoulutoiminta tehdään kouluyksikön toiveiden pohjalta. Materiaalipankki netissä palvelee myös kummikoululaisia hyvin.

Kummikoulutoiminnan toteuttamista mietittiin myös uudella tavalla, joka yhdistäisi luontokoulun toisia palveluita kummikoulujen valitsemiseen. Kummikouluvuotena luontokoulu auttaa koulua tai vaikka päiväkotia lähtemään mukaan Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelmaan.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelma: Kuten mainittu luvussa 4.3.3, kummikoulutoiminta tullaan yhdistämään Vihreä lippu – edistämiseen lukuvuonna 2012–2013.

4.3.6 Ympäristöagenttitoimintaa peruskouluille

Ympäristöagentit toteuttavat erityisesti opetussuunnitelman tavoitetta lasten ja nuorten paremmasta osallistamisesta. Yhtä lailla Vihreä lippu – toiminta tukee tätä periaatetta. Tämän vuoksi kehittämisryhmän seminaaripäivässä ja muissa keskusteluissa on noussut esille ympäristöagenttitoiminnan yhdistämisestä luontokoulupäivien yhteyteen tai Vihreä lippu – osallistujien toimintaan. Ympäristöagenttitoiminta päätettiin laittaa tauolle lukuvuodeksi 2012–2013, sillä tämän toiminnan laadukkaaseen ja systemaattiseen toteuttamiseen ei riitä aikaa henkilöresurssien heikkenemisen takia.

Harmilliseksi ympäristöagenttitoiminnan tauottamisen tekee, että ympäristöagentit ovat toimineet esimerkillisellä tavalla omalla koulullaan. Oli aiheena ollut kuinka monimutkainen ympäristöasia tahansa, ympäristöagentit, niin ala- kuin yläkouluistakin ovat tehneet asian omannäköisekseen ja näin paremmin eteenpäinvietäväksi omassa yksikössään. Ympäristöagenttitoiminta koettiin tärkeäksi laajan e-lomakekyselyn (ks. alaluku 4.2) kautta muun muassa siitä syystä, että myös avulla saada vietyä ympäristöasiaa koko koulun toimintaan. Toisaalta ympäristöagenttitoiminnan tyyppinen koulutus on tärkeää erityisesti niille, jotka eivät ole vielä Vihreä lippu-toimijoita tai kummikouluja.

Ympäristöagenttitoiminta ei kuitenkaan aina onnistu parhaalla mahdollisella tavalla kaikilla kouluilla. Tähän selitettiin kyselyvastaukseksi muun muassa opettajatuon puuttuminen koululta. Varsinkin alakoulujen agentit tarvitsevat opettajien tuen tehdessään opetus- ja havaintomateriaalia omalle koululle esitettäväksi teemasta.

Kehittämisryhmän pohdinnoissa sekä kasvatuskentän kyselyn perusteella ympäristöagenttitoimintaa ehdotettiin myös yhdistettäväksi luontokoulupäivien yhteyteen lisä-/jälki-/etukäteistehtävien kautta. Agenttitehtäviä saa ”läksyksi” luontokoulussa käynyt ryhmä/ tietyt ryhmän jäsenet koululla lukuvuoden aikana toteutettaviksi. Tällöin agentit ovat vaihtuvia. Usealla luonto- ja ympäristökoululla on etu- ja jälkikäteistehtäviä ryhmilleen (Mykrä 2010). Ylimääräisten tehtävien suunnitteluun ja järjestämiseen kuluu kuitenkin aikaa, joten tällä hetkellä uusien etu- tai jälkikäteistehtävien laatiminen tuntuu mahdottomalta sovittaa luontokoulun kalenteriin.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelma: Ympäristöagenttitoiminnan pääperiaate on lasten ja nuorten osallistaminen päätöksentekoon ja toimintaan. Nyt kun luontokoulu ei voi resurssipulan vuoksi tarjota ensi lukuvuonna, 2012-2013, tätä palvelua, heikkenee myös luontokoulun yksi painopistealue. Lasten ja nuorten osallistaminen tutkivan oppimisen hengessä on toteutettu ympäristöagentteja kouluttamalla sekä Vihreä lippu – ohjelman periaatteita painottaen. Nyt lasten ja nuorten osallistamisen tukeminen heikkenee, sillä aiemmin useampi koulu sai tätä palvelua ympäristöagenttien kautta kuin nyt ainoastaan tämänhetkisten Tampereen Vihreä lippu – osallistujien kautta.

4.3.7 Kesäkurssitoiminta

Kurssitoiminta kesäisin on hyvä lisä luontokoulun tarjontaan, koska näin voidaan tarjota eri-ikäisille oppilaille mahdollisuuden päästä luontokouluun, vaikka ei kuuluisi luontokoulun kohdeikäryhmään. Näin luontokoulu voi toteuttaa vastuullisen elämäntavan edistämistä myös kesäkurssitoiminnan kautta.

Kesäkursseilla tehdään asioita rennosti, mutta silti tutkivan oppimisen ja opetussuunnitelman eri kohtia soveltaen. Myös aikuinen-lapsikurssit lisäävät luontokoulun tunnettavuutta ympäristökasvatuksen asiantuntijoina, ja tukevat perheiden yhteistä toimintaa. On tärkeää kouluttaa myös aikuisia, vaikka he eivät toimisi kasvatusalalla. Ympäristökasvatus koskee myös aikuisia.

Tampereen luontokoulun kehittämisryhmän seminaaripäivän, 4.10.2010, yhtenä huomiona oli myös, että on hyvä, että luontokoulu tarjoaa luontoon liittyviä vaihtoehtoja kesäleireille, koska kaikki eivät ole kiinnostuneet esimerkiksi urheilusta, joita tarjotaan kesäleirivaihtoehtoina myös monessa paikassa. Kehittämisryhmä myös totesi, että kesäkurssitarjontaa tulee lisätä, jos resurssit riittävät. Esimerkiksi isoille koululaisille ulkopuolisen asiantuntijan vetämä hyönteis- tai lintuleiri täydentäisi Tampereen leiritarjontaa. Näin myös poikia saataisiin innostumaan luonnosta enemmän.

Tavoitteena on myös yhteistyön lisääminen ympäristötietokeskus Moreenian kanssa mm. kesäkurssitoiminnassa. Moreenian ja Luontokoulun yhteisesti järjestämät kesäkurssit voisivat olla tehokkaampi tapa toimia. Saataisiin paremmin mm. markkinointiyhteistyötä ja työntekijäresurssit käyttöön. Paikkoina voisi tällöin olla tilanteeseen sopivasti joko Moreenia keskustassa (kaupunkiluonto) tai Terälahti (metsäluonto). Kesäkurssitarjonnan sisältöä on myös hyvä muuttaa hieman. Yläkouluikäisille voisi esimerkiksi tarjota kurssin tiedepainotteisena. Kurssit tulisi myös saada houkuttelevammiksi Tampereen eri kaupunginosista tuleville lapsille ja nuorille.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelma: Jatkossa tämän palvelun taso pyritään pitämään ennallaan.

4.3.8 Avoimien ovien päivät

Suurelle yleisölle pari kertaa vuodessa järjestettävät avoimet ovet on antoisa tapahtuma. Luontokoulun toiminta tulee näin laajemman piirin tietoisuuteen. Myös aikuisia hyvä saada mukaan ympäristötoimintaan, heidän esimerkistään lapset eniten oppivat.

- Lyhyen tähtäimen suunnitelma: Avoimia ovia ei voida järjestää lukuvuonna 2012–2013 niin järjestelmällisesti ja suunnitelmallisesti kuin ennen. Edellisvuosien henkilöressurssien vähenemisen myötä kolmesta työntekijästä kahteen, on huomattu, että avoimien ovet järjestetään jos sille löytyy hyvä paikka luontokoulun lukuvuoden toiminnan välissä. Lukuvuonna 2012–2013 luontokoulu Korento täyttää 10 vuotta, joten tätä juhlistaessa pidetään avoimet ovet.

5 TULEVAISUUDEN VISIOT

Tampereen luontokoulu Korento jatkaa ympäristökasvatuksen edistämistä ja asiantuntijoina toimimista vahvasti. Luontokoulu on saavuttanut hyvän ja kattavan maineen Tampereen kasvatusorganisaatiossa, ja osaltaan tämä maine on kiirinyt Tampereen rajojen ulkopuolelle. Tästä syystä seutuyhteistyötä tulee vahvistaa ja toteuttaa käytännössä. Palvelusopimusten laatiminen seutuyhteistyökuvioita silmällä pitäen on suotavaa, tämä helpottaa muun muassa Vihreä lippu – edistäjänä toimimista.

Paikallinen yhteistyö

Lisää vaikuttavuutta luontokoulun toimintaan tuo luontokoulun fyysisen lähialueen toimijoiden kanssa muodostettu yhteistyö. Tästä hyvänä esimerkkinä voidaan mainita Terälahden koulukiinteistössä alulle laitettut projektit, ympäristöpainotteisuuden lisäämisestä esi- ja alkuopetukseen, kuten myös Terälahti-projektin tuomat synergiaedut puolin ja toisin eri Terälahden toimijoille. Luontokoulu Korento kuuluu yhtenä kiinteänä osana koko Terälahden yhteisöön.

Luontokoulu Korennon toimiessa Terälahdessa keskellä peltoa, metsää ja jokimaisemaa, se tarjoaa erinomaiset puitteet monen, muun muassa biologian ja fysiikan, aineiden kenttätutkimuksen toteuttamiseen. Elämyksiä tarjoaa niin metsän rauha kuin kosken kuohunta. Opetussuunnitelman aihekokonaisuuksiin peilaten luontokoulun toimintaympäristö on mitä havainnollisin.

Terälahti sijaitsee maantieteellisesti kuitenkin kaukana monesta Tampereen länsipuolen koulusta. Alueellisen tasapuolisuuden turvaamiseksi luontokoulu Korenolla tulee olla useita toimipisteitä, jotta kaikille kouluille ja päiväkodeille voidaan tarjota laadukasta ympäristökasvatuksen lisätukea riippumatta missä yksikkö sijaitsee. Näin luontokoulupäivästä voidaan saada vielä enemmän irti kun paikan päällä vietettyä aikaa voidaan lisätä matkojen lyhennettyä. Luontokoulun eri toimipisteille voidaan myös tarvittaessa laatia omat teemapainotukset, näin kasvatusyksiköillä on mahdollisuus hakea tukea siitä toimipisteestä, jonka kokee arvokkaimmaksi juuri siinä opetustilanteessa.

Esimerkiksi Iidesjärven osayleiskaavan vaihtoehto ”perhepuisto” tarjoanee mahdollisuuden uuden toimipisteen sijoittamiseen.

Alueellinen yhteistyö

Vielä laajemmalle alueelle voidaan koulujen ja päiväkotien ympäristö- ja luontokasvatusta edistää tarjoamalla heille Ekopaku, kiertävä luontokouluauto, palvelua Tampereella ja sen lähikunnissa. Tämä mahdollistaa myös muiden kuin kohdeikäryhmien saamisen luontokoulun palvelun piiriin. Koulujen ja päiväkotien on mahdollisuus tilata luontokouluauto oman yksikkönsä lähelle, jolloin opetus tapahtuu opetusvälineineen juuri oppilaiden ja lasten toimintaympäristön sisällä. Opetussuunnitelmassa mainitaan, että varsinkin alakoulujen biologian opetuksessa oppilaiden tulisi ymmärtää mitä kuuluu heidän lähiympäristöönsä.

Ekopaku on jo toimintamalliltaan tutkittu ja hyväksi todettu. Valtakunnallisesti Ekopaku- kiertävä luontokouluauto- hanke on edennyt siihen, että Lahden ja Jyväskylän kaupungit ovat lupautuneet mukaan omavastuurahoitusosuudella, nyt ajankohtaisena on opetushallituksen päätös kokonaishankerahoituksen myöntämisestä. Tämä selviää kesäkuussa 2012. Tampereella Ekopakuhanketta suunnitellaan Pirkanmaan ympäristökasvatusverkoston kanssa.

Pirkanmaan ympäristökasvatusverkosto (PYY) on ollut jo monen vuoden ajan luontokoulu Korennon yhteistyökumppani. Asiantuntijapalveluiden yhdistäminen ja yhdessä tekeminen ovat toteutuneet PYYn kanssa muun muassa paljon kiellettyjen Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivien (helmikuu 2011) järjestämisessä. PYY toimii myös erilaisten hanketoimintojen kautta yhteistyössä luontokoulu Korennon kanssa. Edellä mainittu Ekopaku- kiertävä luontokouluauto on hyvä esimerkki harkitusta hankepohjasta. Vakautta luontokoulutoimintaan antaa kuitenkin oma pysyvä toimipiste, mutta kiertävä luontokouluauto täydentää tätä palvelua loistavasti.

Vihreä lippu – edistäjäyys luontokoulu Korennessa on sovittu Suomen ympäristökasvatusseuran kanssa alueelliseksi. Tämä kattaa siis edistäjän palvelut (koulutuksia) tarvittaessa ympäri Pirkanmaan kuntia tasapuolisesti kaikille.

Valtakunnallinen yhteistyö

Entistä laajempi yhteistyö valtakunnallisen LYKE-verkoston kanssa kehittää Tampereen luontokoulu Korentoa kohti sitä, mitä perusopetus ja päivähoito todella haluavat lisäpalveluna eri ympäristökasvatuksen asiantuntijaorganisaatioilta. Verkostossa ovat mukana Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto, nuorisokeskukset, osa leirikoulukeskuksista sekä osa metsähallituksen luontokeskuksista. Verkostossa on yli 50 toimijaa eri puolilla Suomea. Luontokoulu Korento painottaa hankeyhteistyöhön LYKE:n kanssa esim. European Pearls Life + -hankkeen kautta.

Uudet seutuyhteistyökuviot ja toimipisteet toteutetaan niin, että ympäristökasvatuksen työntekijöiden työtehtävät ovat mahdollisimman hyvin laadittuja ja tehokkaita. Kyseessä voi olla kiertävällä tavalla toimiva yhteistyöverkko, jolloin luontokoulujen kaikki työntekijät toimivat määrätyn ajan tietyssä toimipisteessä tai työtehtävät jaetaan tehtäväaluevastuiden mukaan. Yhteinen suunnittelu mahdollistaa toiminnan, mutta jokaisella työntekijällä olisi oma vastuualueensa, jonka asiantuntijana hän toimii.

6 YHTEENVETO

Luontokoulu Korennon kehittämisohjelma perustuu kehittämisryhmän seminaaripäivän tuloksiin ja Tampereen kasvatusalan kentälle lähetetyn sähköisen kyselyn vastauksiin. Luontokoulun kehittämisryhmä kokoontui Tampereella säännöllisesti lukuvuonna 2011–2012 tämän ohjelman laatimiseksi.

Luontokoulut ovat ympäristökasvatuksen asiantuntijoita ympäri Suomea, ja toimivat toivottuna lisäpalveluna perusopetuksessa ja päivähoitossa. Luontokoulut toteuttavat osaltaan Kataisen hallitusohjelmaan (2012) pohjautuvaa tavoitetta kehittää ympäristökasvatusta ja luontokoulu-opetusta, kuten myös päivähoiton ja perusopetuksen tuotantostrategiaa 2010–2016 kestävän kehityksen sekä uusien oppimisympäristöjen käytön edistämisestä. Lisäksi Pirkanmaan ympäristöohjelma 2011–2016 sekä Tampereen kaupunkistrategia ”Kaikem paree Tampere” painottavat kestävän kehityksen asioiden edistämistä perusopetuksen ja päivähoiton piirissä ympäristökasvatuksellisin menetelmin.

Tampereella luontokoulu Korento on saavuttanut hyvän maineen niin perusopetuksen kuin varhaiskasvatuksenkin kentällä. Luontokoulu Korento toimii lisäpalveluna perusopetuksen ja päivähoiton kasvatuskentällä tarjoten asiantuntevaa ja pedagogisesti pätevää ympäristökasvatusta. Luontokoulun toimintamalli perustuu perusopetuksen opetussuunnitelmien ja päivähoitoin varhaiskasvatussuunnitelmien soveltamiseen opetukseen elämyksellisyyden ja toiminnallisuuden kautta. Toiminnallinen oppiminen aidoissa oppimisympäristöissä tukee uusienkin opetussuunnitelmien lähtökohtia. Luontokoulutoiminnan vaikuttavuudesta kertovat myös monet eri tutkimukset, kuten tässä kehittämisohjelmassa on nostettu esiin. Poikkitieteellisyys on yksi luontokoulujen toimintamallin etu.

Vuoden 2010 kesän jälkeen luontokoulu Korento on pyöriskellyt resurssiharjoissa. Eläkkeelle jääneen lastentarhanopettajan tilalle ei katsottu olevan tarpeellista ottaa uutta työntekijää, joten luontokoulun kattavat ympäristökasvatuspalvelut tulivat uudelleen harkittaviksi.

Lyhyen tähtäimen suunnitelmat, lukuvuosi 2012–2013

Luontokoulupäivät Terälahdessa kouluille ja päivähoidolle (4. ja 7.-luokat sekä varhaiskasvatus) on luontokoulun ydintehtävä, joten tämä palvelu pyritään pitämään ennallaan nykyisillä henkilöstöresursseilla. Varhaiskasvatuksen ryhmille tarjotut päivät toteutuvat lukuvuonna 2012–2013 entisellään mikäli luonto-ohjaajan vakanssin sijaiseksi saadaan pedagogisesti pätevä (lastentarhanopettaja) henkilö. Muille ryhmille (esimerkiksi lukioryhmät) tarjotaan palveluita jos luontokoulun lukuvuoden kalenterissa on tilaa, ja jos yksiköiden keskinäiset sopimukset sen sallivat.

Vihreä lippu – ympäristökasvatusohjelman edistäjyys ja kummikoulutoiminta yhdistetään siten, että tuleva kummikoulu(t) sitoutuu Vihreän lipun käyttöönottoon. Nämä toiminnot sisältävät myös osittain palvelun, jota tarjotaan asiantuntijakoulutuksena päivähoidon ja koulun kasvatushenkilökunnalle. Koulutuspäivien määrä kasvatushenkilökunnalle supistuu hieman ensi lukuvuonna, tavoitteena on tarjota korkeintaan neljä päivää koko lukuvuonna.

Rankin muutos palveluissa tapahtuu ympäristöagenttien toiminnassa. Tätä palvelua ei tarjota ollenkaan ensi lukuvuonna resurssipulan vuoksi.

Kesäkurssitoiminta on hyvä jatko luontokoulun toiminnalle kun koulut ovat jo lomilla. Näin voidaan tarjota eri-ikäisille oppilaille mahdollisuuden päästä luontokouluun, vaikka ei kuuluisi luontokoulun kohdeikäryhmään. Luontokoulu voi toteuttaa vastuullisen elämäntavan edistämistä myös kesäkurssitoiminnan kautta. Kesäkurssitoiminnan palvelutaso pyritään pitämään ennallaan.

Korennon 10-vuotisjuhlavuonna järjestetään yksi avoimet ovet-tapahtuma.

Tulevaisuuden visiot

Luontokoulu Korennon kehittämisohjelma luo pohjan tulevaisuuden visioille. Luontokoulu on saanut poikkeuksetta kiitettävää palautetta toiminnastaan ja eri palveluista. Tähän pohjaten tulevaisuuden visiot ovat perusteltuja ja monet strategiat tulevat todella toteutukseen näiden toimenpiteiden kautta.

Erilaisten yhteistyökuvioiden kautta niin paikallisesti, alueellisesti kuin valtakunnallisestikin luontokoulun tarjoamat uudet oppimisympäristömallit saadaan integroitua osaksi perusopetuksen ja päivähoidon alaa.

Luontokoulun alueellisen tasapuolisuuden turvaamiseksi toisen toimipisteen perustaminen edistää palveluiden kattavuutta. Esimerkiksi Iidesjärven osayleiskaavan vaihtoehto ”perhepuisto” tarjoaa mahdollisuuden uuden toimipisteen sijoittamiseen monipuoliseen rantaympäristöön.

Ekopaku – kiertävä luontokouluauto vie palvelut kohderyhmille, joita ei muutoin saavuteta Tampereella. PYY-ympäristökasvatusverkoston kanssa luontokoulu Korennolla on yhteistä hanketoimintaa. Esimerkiksi Ekopaku-toiminnan sovittaminen Tampereen alueelle on yksi lähtökohta tässä yhteistyökuviossa Pirkanmaan ympäristökasvatuspäivien suunnittelun ohella.

Valtakunnallinen ja alueellinen yhteistyö mm. Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton ja LYKE-verkoston kanssa tuo luontokoulu Korennolle laajemmin vaikuttavuutta ympäristökasvatustoimijana. Yhteistyökuviot painottavat esimerkiksi hankeyhteistyöhön European Pearls Life + -hankkeen kautta.

Vihreä lippu – edistäjätoimintaa laajennetaan koko Pirkanmaalle. Luontokoulu Korento on tehnyt sopimuksen Suomen ympäristökasvatuksen seuran kanssa alueellisesti edistäjyydestä. Seutuyhteistyösopimukset mahdollistavat tämän palvelun kattavan toiminnan. Vertailuna tämän hetken tilanteesta: Tampereella on 9 Vihreä lippu - osallistujaa, Oulussa 32, Jyväskylässä 11 ja Espoossa 30. Jo pelkästään Tampereelle kaivataan lisätukea tämän ohjelman edistämiseksi.

Luontokoulu Korento sijaitsee Terälähdessä. Paikallinen yhteistyö on tärkeää koko Teiskon yhteisön kannalta. Yhteistyö Terälahti-projektin ja esi- ja alkuopetuksen-projektin muodossa lisää ympäristöpainotuksen arvoa perusopetuksessa ja päivähoidossa Teiskon alueella.

Luontokoulu Korento saavuttaa komeat 10 vuotta syyskuussa 2012, tämä kertoo, että luontokoulu on ansainnut paikkansa Tampereen ja Pirkanmaan yhtenä uskottavana ympäristökasvatustoimijana. Lisäselvitystä tarvitaan, jotta voidaan saavuttaa paras mahdollinen ympäristökasvatus ja ulkona oppimisen verkko Tampereen (Pirkanmaan) kentällä. Tähän selvitykseen tulee oleellisesti lisätä ympäristökasvatuksen asiantuntijoiden määrää nykyisestä. Kysyntään pitää vastata jatkossa rohkeammin, jotta valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset strategiatavoitteet saadaan käytäntöön.

LÄHTEET

Hakkarainen, K., Lonka, K. ja Lipponen, L. 2000. Tutkiva oppiminen – Älykkään toiminnan rajat ja niiden ylittäminen. WS Bookwell Oy, Porvoo.

Hallitusohjelma 2012. Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011. Valtioneuvoston kanslia. Luettu 22.4.2012. Löytyy osoitteesta: <http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/pdf/fi.pdf>

Kehittämissryhmän seminaarityö 4.10.2010 + taulukot. Luontokoulu Korennon kehittämissryhmän seminaaripäivätyöskentelyn tulokset.

Koski-Lammi, T. (2007). Luontotalot koulujen ympäristökasvatuksen tukena. Tarkastelussa Harakan luontokeskus ja Villa Elfvikin luontotalo. Helsingin yliopisto, Maantieteen laitos. Tutkielma on julkaistu osana Espoon ympäristökeskuksen monistesarjaa (3/2008).

Kulmanen, M. (toim.). 1997. Kasvun paikka: Suomen luontokoulut Palveluideat, kehittämissideat, verkostot. Helsinki, Suomen Kuntaliitto ja Ympäristöministeriö. 20 s.

Kumpulainen, Kristiina; Krokfors, Leena; Lipponen, Lasse; Tissari, Varpu; Hilppö, Jaakko; Rajala, Antti 2010. Oppimisen sillat. Kohti osallistavia oppimisympäristöjä. Yliopistopaino, Helsinki. (Ladattavissa netissä osoitteessa <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/15628>).

Mykrä, N. 2011. Luonto- ja ympäristökoulut – asiantuntevaa ja monipuolista palvelua Luonto- ja ympäristökoulujen tila 2010 Luontokoulutoiminnan vakauttaminen ja laajentaminen Suomessa- hanke

Luontokoulu Korennon toimintakertomukset. Luettu 5.5.2012. Löytyy osoitteesta: <http://koulut.tampere.fi/luontokoulu/toimintakertomukset.html>

Luontokoulukriteerit 2010. Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton internetsivut. Luettu 20.4.2012. Löytyy osoitteesta <http://www.luontokoulut.fi/luontokoulukriteerit.php>

Luontokoulut 2010. Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liiton internetsivut. Luettu 2.4.2012. Löytyy osoitteesta <http://www.luontokoulut.fi/mika.php>

LYKE-verkoston suunnitelma 2011. Luonto- ja Ympäristökasvatusta sekä KEstävän elämän kasvatusta tukevien verkosto. Suunnitelma 13.12.2011. Luettu 3.3.2012. Löytyy osoitteesta <http://www.luontokoulut.fi/pdf/verkostosuunnitelma.pdf>

Palmerin puu 2008. Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos, sivusto luotu vuonna 2008 Luettu 27.4.2012. Löytyy osoitteesta: <http://blogs.helsinki.fi/ymparistokasvatus/ymparistokasvatuksen-teorioita/puumalli/>

Perusopetus 2010:1. Perusopetus 2020 – yleiset valtakunnalliset tavoitteet ja tuntijako. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:1 Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet, koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen Yliopistopaino / Universitetstryckeriet

SY111 Ympäristöministeriö 1997. Luontokoulutoiminta. Palvelut, kehittämisideat, verkostot. Suomen ympäristö 111, Ympäristöpolitiikka, 41 s.

Tampereen työ- ja loma-ajat 2010. Tampereen kaupungin opetushenkilöstön työ- ja loma-ajat lukuvuonna 2011-2012. Luettu 5.5.2012. Löytyy osoitteesta: <http://www.tampere.fi/material/attachments/e/5u0YrCi3w/eotyojalomat2010.pdf>

Teoriat 2008. Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos, sivusto luotu vuonna 2008 Luettu 27.4.2012. Löytyy osoitteesta: <http://blogs.helsinki.fi/ymparistokasvatus/ymparistokasvatuksen-teorioita/hv/>

Toivonen, T. & Venäläinen, M. 2007. Suomen luonto- ja ympäristökoulujentunnusluvut 2006. Luontokoulukyselyn raportti.

Varhaiskasvatussuunnitelma 2003. Luotu 28.1.2003. Tampereen kaupunki

Varhaiskasvatussuunnitelma 2007. Tampereen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. Hanhilampi, K., Hannelius, R., Jousenkylä, E., Komonen, V., Leppänen, P., Liimola, A., Salomaa-Niemi, S., Vehmas, A., ja Viitasaari, L. Hyvinvointipalvelut 2/2007.

Venäläinen, Maija & Salminen, Hanna 2007. Ulos oppimaan. Suomen Luonto- ja ympäristökoulut –ympäristökasvatuksen innostusta ja osaaamista.

Vihreä lippu – osallistujat 2012. Luettu 22.4.2012. Löytyy osoitteesta <http://www.vihrealippu.fi/pages/336.php>

Ympäristökasvatus 2008. Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos, sivusto luotu vuonna 2008 Luettu 27.4.2012. Löytyy osoitteesta: <http://blogs.helsinki.fi/ymparistokasvatus/tervetuloa-2/mita-on-ymparistokasvatus/> .

Ympäristön lukutaito. Environmental Literacy. Perceiving Nature in Cultural History and Historical Context on Suomen Akatemian projekti. Luettu 22.4.2012. Löytyy osoitteesta <http://www.hum.utu.fi/oppiaineet/suomenhistoria/tutkimus/tutkimusprojektit/ymparisto.html> Sivua päivitetty 1.8.2008
<http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=310649>

Ympäristö osaksi arkea - Lounais-Suomen ympäristökasvatusstrategia 2010-2016. Lounais-Suomen ympäristökasvatusyhteistyön sateenvarjoryhmä Luettu 2.3.2012. Löytyy osoitteesta http://www.elykeskus.fi/fi/ELYkeskukset/varsinaissuomenely/Ajankohtaista/Julkaisut/Documents/Erillisjulkaisut/Ymp%C3%A4rist%C3%B6kasvatusstrategi_web.pdf

Ympäristöohjelma 2011. Pirkanmaan ympäristöohjelma 2011–2016. Pirkanmaan liiton sarja D, julkaisu nro 95. Tammerprint Oy, Tampere 2011